

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden külde-
mények czimzandók.

Kéziratok nem adnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivata

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Az Eötvös ünnepélyen. (Elnöki megnyitó 1881 jan. 2-án. — A keresztelések ügyében. (Levél a szerkesztőhöz.) Bod Sándor. — Szives kérelem a magyar sajtó vezetőihez. P. Szatmári Károly. — Egyházi lapszemle. — Tárca: Adalékok a kolozsvári ref. egyház történetéhez. (III-ik közlemény.) Közli: Herepei Gergely. — Különlék. — Necrolog. Nehány szó gróf Toldalagi Viktor felett. Gönczi János.

AZ EÖTVÖS ÜNNEPÉLYEN.

(Elnöki megnyitó 1881 febr. 2-án.)

Nekem jutott a szerencse, hogy a kegyeletes visszaemlékezés e napján e helyről először emeljek szót s az ünnepélyt, melyet br. Eötvös József nemes szellemének dicsőítésére szentelünk, megnyissam.

Ki volt b. Eötvös József, minő eszméken csüngött az idealista rajongásának egész teljességével, miért élt, mit tett, minő hatást gyakorolt kortársaira s az utókorra; mi által tette ő magát méltóvá arra, hogy az egymás nyomába lépő emberöltők tisztelettel vegyék ajkaikra nagy nevét, újra meg újra följútsák emlékezetét? E kérdésekre tüzetesebben válaszolni az utánam szólók feladata leend.

Részemről csak azon mély meggyőződésé vált hitemnek adok kifejezést, hogy bár az ercsi sir fölött már tizszer zöldült ki a pást s tizszer borúlt rá a tél fehér szemfedője, s a zöld pást és fehér szemfedő alatt immár elporladozott az a nemes szív, mely kebelében dobogott: Eötvös nem halt meg, Eötvös él ma is. A babér, mely a mély pillantású államférfiú, a magasröptű író, a költő, a nemes szívű emberbarát halántékait köríté, elhervadt; az ércszobor, melyet a hálás nemzet emlékezetének szentelt, előbb-utóbb romba dől, de azért Eötvös fölött, kinék nevéhez annyi nagy s nemes eszme fűződik, az időnek hatalma nincs.

Engedjék meg önök nekem, hogy azon sok nagy s nemes eszme közül, mely szívét, lelkét áthatotta s megtelíté, rámutassunk egyetlen-egyre, bizonyítékául annak, hogy Eötvös alakja hova-tovább mind szebb fényben ragyog s szellemünk látó tekintete előtt az elröppenő évekkel mind inkább nő s nagyobbá lesz.

„Az egyetlen mód — mondá ő — melyen a nép erkölcsi nevelésére hatni lehet, a népoktatásában kereshető. Valamint Isten a te-

remtést a világossággal kezdé, úgy az, ki szépet akar teremteni (svajjon azok, kik azon fáradságnak, hogy a népchaosból egy nemzet legyen, nem azt akarják-é?) adjon neki világosságot mindenekelőtt, a többi magától jön.“

Világosságot mindenekelőtt, a többi magától jön! Mióta Eötvös kimondá ezt s a közoktatás kötelező törvényét megalkotá, egy új teremtés korszaka nyílt meg hazánkban is. És e teremtés azóta folyton tart, újabb meg újabb alkotásokat hozva létre, hova-tovább mind több világosságot árasztva a népek millióinak lelkére. Minden verejték-csöpp, mely e fősleges munka küzdelmeiben a küzdők halántékán aláfut; minden sugara az igazságnak, mely sötétséget osztal s a lelkekre fényt derít; minden áldozat, mely a népoktatását czélozza; minden népiskola, melynek ajtai először nyílnak meg: az örökké élő Eötvös dicsőségét növeli s szellemének újabb és újabb győzedelmét hirdeti.

S mert tudta jól, hogy ez új teremtésnek munkásokra van szüksége, kik egész életüket e magasztos s épen azért küzdelmes pályára szentelék föl, ő volt a legelső egyike, ki nemzetének figyelmét a nép tanítóira, nevelőire irányozá s azokkal szemben a nemzet részéről tiszteletet, előismerést s buzdító segédelmet követelt, s ma is hazánkban mindazok, kik irántok ezekkel adóznak, az ő példáját követik, az ő szellemének fénylő nyomain haladnak.

E példa követéséből részt kér magának, e fénylő nyomokon haladni akar azon egylet is, mely az ő nevét büszkén viseli.

Segédelmet nyújtani azon szegény sorsú ifjaknak, kik a világosság apostolaivá akarják magokat kiképezni; azoknak (s oh hányan vannak ilyenek!) kik idejök, erejük egész teljességét e pályán értékesítették s életök alkonyán nincs egyéb jutalmuk, mint a nyomor botja; fölvenni gondját a néptanítók özvegyeinek s árváinak, kiknek esdő-szavuk a világ zajában elhal, kiknek a kufárkodó tömegben pártfogójuk, gyámoluk nincs, kik bolyongnak elhagyatottan, mert nincs egyetlen szív, mely feléjük szeretettel dobbanna: imo, az a nemes, szép, emberies eszme, az a fénylő gondolat, melyet az egylet zászlójára irt. Valóban méltó azon névhez, melyhez a magyar nemzet legújabbkori történetében az emberiség legszebb erőnyei s emlékei fűződnek. Eötvös jelszava volt: „ne higgy oly gondolatnak, mely-

nek szived ellentmond!!" Kérdem: van-é sziv, mely érezni tud, van-é egyetlen egy is, mely e gondolatnak ellentmondana?

Még hat éve sincs, hogy az ország fővárosában a nép egy egyszerű tanítójának (tisztollettal említsük nevét!), Péterfi Sándornak lelkében fölillant e gondolat, s a fölhevő szózat, mely ajkairól elhangzott, országszerte élénk visszhangot keltett, bizonyosságául annak, hogy Eötvös szelleme fölött az időnek hatalma nincs, az él ma is, szellemeket hódít s sziveket győz. Már is ezerekre megy föl az összeg, mely az egylet üdvös céljainak oltárán fillérekből gyűlt össze s a mely részben ösztöndíjakban és segélyekben évenként kiosztalott, részben egy állandó s gyarapodó tőke alapjául szolgál. Az emberiség ez oltárán is föllobogott a láng, mely a magosba tör, hogy szétáradó fényével a mélységek sötétségeit világosítsa meg, s e láng lobogni fog, e lángnak lobogni kell, mert a szivek melege, — ez az örök tűz, mely soha el nem hamvad, — táplálja, élteti.

Emeljünk oltárt mi is, hadd lobogjone láng itt is és ragyogja be lelkünket is. Adjon a gazdag kincseiből, a szegény filléreiből, s adja bizonyosságát e nemes város nemes közönsége, mint már annyiszor adá, annak, hogy szive fogékony minden iránt, a mi jó, nemes, igaz.

Fogadd el tőlünk megdicsőült Szellem! az emberszeretet tetteiben nyilatkozó hódolatunkat s vedd tőlünk kedvesen, ha dicséretre ünnepet szentelünk, melyet ezennel megnyitottnak nyilvánítok.

A KERESZTELÉSEK ÜGYÉBEN.

(Levél a szerkesztőhöz.)

Vajda-Szent-Iván, 1881 január hó.

T. szerkesztő úr! Annak a soproni kereszteleési historiának alkalmából, hogy a kereszteleés körüli láthatár egy létrejövendő novellaris ártikulus érdekében, lehetőleg minden oldalról megvilágosítottassék — tudomására kívánok hozni egy s más ide tartozó dolgot, úgy a mint valósággal megtörténtek, vagy akárhányszor megtörténhetnek, azért, hogy addig is, míg az az „in spe: novellaris ártikulus“ intézkednék, a gyakorlati életből meritett példák-
kal némi tájékozással szolgálhassak.

Legelsőbben is kifejezést adok azon nézetemnek, hogy a „keresztség“ valóban nem vallásfelekezethe való felvétel, hanem a keresztyének társaságába felavatás szertartása. Hiszen mikor Jézus a keresztséget elrendelte s annak végrehajtására tanítványait kibocsátotta: akkor bizony nem is volt sem pápista, sem kálvinista, sem unitárius stb. felekezet.

A vallásfelekezethe belépés nálunk, protestánsoknál a konfirmáció s az azt követő urvacora vétel által történik. Különbömi értelme volna azoknak a kérdéseknek, melyeket a konfirmáció alkalmával intézünk egyházfelekezetünk leendő tagjaihoz?

Hátha ezen kérdéseknél történetesen azt felelné valamelyik:

— „Nem ismerem el.“ — „Nem maradok meg“ stb. Akkor természetesen a prot. pap azt felelné: „Menj hát fiam oda, a hol — hited szerint — boldogítóbb vallásos igazságokra vezetted, a hol üdvödet biztosabban megtalálni véled.“

A nép hite is a keresztségről ide megy ki, mert első sorban a keresztség által a keresztyének társaságába siet felavattatni gyermekét. Ezt igazolja az is, hogy szükség esetében a protestáns anya, minden tétova nélkül, akár egy katolikus, akár egy oláh bábaasszony által leönteti haldokló gyermekét „Atyának, fiúnak, szentléleknek nevében,“ s megnyugszik azon tudatban, hogy gyermeke, mint keresztyén halt meg.

Természetes dolog, hogy akár él, akár meghal az így szükségből bába vagy más által leöntött gyermek születési és kereszteleési esetét az illető lelkésznek bejelenteni kötelesség.

Itt ismét megtörténhetik azonban, hogy a szükségből kereszteleő pápista bába, a szükségből leöntött kálvinista szülők gyermekét a pápista papnál jelenti be és adja anyakönyvre. Effélékből is lehetne aztán perpatvart farnagni.

Na de most éppen „kapóra“ jött elő nálam egy kereszteleési eset. Ez is figyelmet érdemel. A dolog így történt:

Múlt évi júniusban hozzám hoz a bába egy fiú gyermeket keresztelezni. Elmondja, hogy a gyermek a Dobos Sárié, törvénytelen ágyból. Dobos Sári hely. h. lévén, megkereszteletem a fiút; neve István (természetesen Dobos István).

Mai napon jelenti násznagy uram, hogy Dobos Sárit eljegyezte Topor Todor gör. kath. ifjú.

Kikérdezem az ifjakat a házasság tárgyában, egyszerűsremind emlékeztetem a leendő vőlegényt, hogy Dobos Sárinak egy törvénytelen gyermeke is van. A legény azt mondja: „igen, azt tudom, az az én gyermekem.“ Tehát tanúk előtt elismert, per subsequens matrimonium törvényes gyermekévé is vált, és így természetes, hogy örökösödési s társadalmi tekintetben a törvényessé vált apa gyermekeként szerepel.

De kérdés: hát most a kicsi Dobos István miféle vallásfelekezethez tartozik? Azt tudom, hogy az anya azt akarja, hogy hely. hitű legyen, mint ő, s gyermekét abban a vallásban kívánja neveltetni; de az apává lett g. kath. férfi is szeretné a fiút az ő vallásában neveltetni és óhajtáná a g. kath. hitfelekezet tagjává tenni.

A törvény értelmében melyik vallásfelekezet tagja Dobos István, azaz, melyikben kell nevelni?

Dobos Pista — vagy legyen hát Topor Pista — felnő, kálvinista iskolába fog járni; majd 15 éves korában a konfirmációi tanítást végig hallgatja, s ha majd a konfirmációkor a kérdésekre feleli: „Hiszem és vallom“ urvacsorához bocsátható-e és ekkor a hely. hitű egyház kérdés alá nem jöhető tagjává válik-e??

Arra a §-re, mely azt mondja: „hogy 18 éves kora előtt nem változtathatja vallását a gyermek“, lehetne kérdeni: „Hát már a 15 éves korában megtörtént korfirmáczió által nem valhat-e vallásfelekezeti szint valamely ifjú? Például X. g. k. férfi, Y. helv. h. nő. Ezeknek törvényes házasságából született Z. fiok. Akár a szülők megegyező akaratából, akár szükségből Z-t megkereszteli a helv. h. pap. A gyermeket helv. hitű iskolába taníttatják. Mikor 15 éves lesz, a kálvinista gyermekekkel hallgatja a konfirmácziói kátét, s óhajt és szülői is óhajtják konfirmáltatni s a korfirmácziói kérdéseknél feleli: „igen“ s az urvacsorával is élni kíván. Hát a pap elzárja-e és ne vegye-e be a helv. hitűek közé? Azt a másik ifjút pedig V-t, a ki g. katolikusnak kereszteltetett, de soha egy betű vallástant sem hallgatott, ha 18 éves, minden teketória nélkül át lehet venni.

Ez is furcsa, de hát törvény s punctum.

Ilyen s ehhez hasonló esetek nálunk falu helyen, hol két vagy több vallásfelekezetűek együtt laknak, összeházassodnak, igen gyakran fordulnak elő.

Korántsem azért regisztráljuk ezeket, mintha a törvényt gáncsolni akarnók. Tudom én, hogy „non de legibus, sed secundum leges“ stb., hanem hát úgy gondolkodtam: hogy ha — mint dr. Jenei Viktor úr igen helyesen mondja — egy „novellaris artikulussal kellend majd segíteni a hiányosnak bizonyult törvényen“, az efféle adatok és eshetőségek tájékoztató és útmutatóként szolgálhassanak a „novella“ szövegezésénél.

Bod Sándor.
v.-szt.-iváni ref. pap.

Szives kérelem a magyar sajtó vezetőihez.

Nincs és nem lehet panaszunk a miatt, hogy a magyar napi sajtó a kisdédóvást és nevelést illető híreket, tudósításokat szívesen fél ne venné hasábjaira; sőt vannak lapjaink között olyanok is, kik meleg érdeklődéssel és ellenőrző figyelemmel kísérik ezen fontos emberbaráti és közmívelődési ügy mozgalmait; kifogásunk csak oda irányul, hogy a napi sajtó nagy része nem tulajdonít ezen ügynek oly szerű fontosságot, minőt az — különösen a magyar nyelv terjesztését illetőleg — teljes mértékben megérdemel.

E szerény sorok célja tehát az lenne, hogy sajtóink figyelmét e tárgyra tüzetesebben főlhívjuk; hogy ama melegebb érdeklődést idézzük elő, melyet a magyar kisdédnevelés és óvás ügye oly nagy mértékben igényel.

Ha a magyar napi sajtó például oly éles s mondhatni a szenvedély határaiba vágó modorban kelt ki egyik legközelebbi alkalommal a főváros magyarrá tételének érdekében: nem gondolta-e meg, vagy nem hajlandó-e meggondolni, hogy míg oda fenn a felnőttek között a magyarosítási vágy és a nem magyar irány elleni föllépés igen könnyen visszahatást szülhet, — addig alant a mi kis világunkban, a mi apró embereink között, például épen a Te-

rész városban is lassanként már akkora előhaladást tett az állam-nyelv, miszerint nehezen hisszük, hogy talán a legsegélytelenebbeken kívül, a kik a bevonhatás határain kívül estek, 10—12 éves gyermek legyen olyan, ki a magyar nyelvet nem beszélné. Az erőszakos eljárás ily kérdésekben hasonló a föld belsejéből előtörő tűzerők működéséhez, mely lehet, arany termő hegyeket is emel ugyan: de rendszerint erős földrengésekkel s a rombolás munkájával jár, melyeknek eredményeit a közelebbi kor nehezen élvezheti. Ellenben a szenvedély helyett szeretettel vezetett hanyag-munka az alsóbb rétegekben oly észrevétlenül végzi működését, mint a vizek csapadécai, melyek csak homokszemet raknak homokszemre ugyan, de az emberiségnek lakásra és mivélésre alkalmas talajt teremtenek.

A minő hatása volt és van a kisdédnevelésnek fővárosunkban, ugyanaz van a vidéken is, úgy, hogy ez intézmény terjedése egyértelmű nemzeti nyelvünk kiterjedésének eszközésével.

Kérjük tehát a napi sajtót, mely lelkesülni szokott a nemzeti nyelv terjesztése ügyében: legyen szives a kisdédnevelés ügyét e szempontból is figyelme alá venni, mely e figyelmet még akkor is megérdemelné, ha ezenkívül a munka megkimélése, a gyakran előforduló tüzesetek, a kisdédok erkölcsi és phisikai életének megóvása s czélszerű vezetése nem szólnának mellette.

Még egyet bátrak vagyunk a napi sajtó figyelmébe ajánlani:

Úgy a külföldi, mint a magyar sajtóban különösen színmű és regényirodalomban gyakran fordul elő a nőegyesületeknek s az azokban résztvevő tagoknak kigúnyolása, nevetségessé tétele.

Nem tagadjuk, igen hálás tárgy, s kivált gazdag phantasia mellett elég kedvező alkalmat nyújt pikánsnál pikánsabb ötletekre és alakokra. Talán szükség is van ott reá hol föltűnési vágy az egész nővilág nagy tömegét hiúságból ragadja elmésen kigondolt egyesületek alkotására. De minálunk, hol az egyesületi szellem — kivált nőknél — még csak gyermekkorát éli, a satyrának ilyenmű alkalmazására annyira nincs szükség, hogy épen azért, kik jótékony egyesületeink élén állnak, napról-napra inkább kezdik érezni, hogy — részben talán ezen időszerűtlen megtámadások miatt is — a nők nagy része visszavonult: úgy, hogy ha az egykori kezdeményezők kidőlnek a sorból, alig mutatkozik nyoma egy új nemzedéknek, mely helyeiket a nemes kötelesség teljesítésében elfoglalja.

Igen, de hát azon tisztelt satyra-író urak, kik a nők egyesületi életét a családi étellel helyezik ellentétbe, a család megmentése céljából épen azt akarják, hogy ez egyesületi élet, mint család felforgató megszűnjék. Nos hát mi részünkről elég tágas ismeretségi-körünkben egyetlen nőt sem találtunk, ki családi körét valamely egyesület kedvéért hanyagolná el. Azok a hiú teremtesek, kiket ők festenek, amúgy sem maradnának családjok körében, hanem, ha az egyesületek hiányoznának, más tért keresnének s kö-

zönségesen keresnek is hiúságoknak és egyéb szenvedélyeiknek.

Résztükről egészen ellenkező jelenségeket látunk.

Az emberi szív nem egyenlően van teremtve. A fősvény még önmagát sem szereti; az önző csak önmagát s azonkívül senkit. De hála Istennek, vannak oly szívek is, melyek önfeláldozással buzognak családjuk javáért; vannak férfiak és nők egyaránt, kiknél az Isten áldásául adott szeretet a családon kívül még a hazát s a szenvedő emberiséget is átöleli.

Es vajjon mit mondanánk arra, ki ablakfüggőnyeit csak azért zárja le, nehogy lámpája világának az utcán járó-kelők is hasznát vegyék; mit mondanánk a kert-tulajdonosra, ha illatos bokrait csak azért nyeshé meg, hogy illatuk a kerten túl ne terjedjen; vagy mit mondanánk azon gazdára, ki gyümölcsfája utcára nyuló ágát levágná, nehogy annak gyümölcséből egy-két szegény gyermek vagy koldus táplálékot nyerjen? Azon nők nagy része, kik jótékony egyesületeink élén állanak s azok mellett buzgólkodnak, épen a legjobb családanyák, s bizony irodalmunk nem teszi helyesen, ha meg nem gondolva az épen ellenkező hazai viszonyokat, a külföldet utánozva, visszariasztja nőinket a jótékony működéstől.

Hát ha megszűnnek is a jótékony egyesületek — mondhatja valaki — azért még nem vesz el a világ. Az igaz, hanem elvesz az a 2—3 millió forint évenként, melyet a jótékony egyesületek fordítanak az emberiség céljaira s a meleg buzgóság és gyöngéd kéz, mely a kisdedit, árvát ápolja, öltözteti.

Úgyis a mi zsebünkől kerül ki, teljesítse a kötelességeket az állam — mondja a bölcselkedő satyrikus. Csak hogy nálunk az állam eddig elvállalt terheit sem képes teljesíteni; a közönség pedig nem tudjuk mit mondana, ha jótékonyági adóban újra 5—6 millió vettetnék ki; mert ennyibe bizonyosan bele kerülnének az államnak ugyanazon működések s az ahhoz való hivatalos és ellenőrző személyzet.

És még akkor is menne a dolog gépíleg, szeretet nélkül, hidegen. Hiányoznák a szeretet az árváknak és kisdedeknek s kiszorították a női szívekből, hogy ott talán nemesebbeknek adjon helyet? Nem.

Hagyjunk fel tehát e téren a satyrával.

P. Szathmáry Károly.

EGYHÁZI LAPSZEMLE.

A „Protestáns egyh. és iskolai Lap“ idei 5-ik számának „A zsidó kérdés és a prot. egyház“ feliratú vezércikkében Ballagi Géza ezt írja:

Nekünk, magyarországi protestánsoknak nem kell még a zsidókérdéssel is terhelni magunkat. Van nekünk úgy is elég bajunk és gondunk. De Németországon egészen más-ként áll a dolog. Ott az antisemitikus mozgalom áthatotta

a társadalom minden körét, még az egyházat is. De nem kell azt hinni, hogy a német protestáns lapok felszólalása a prot. egyház érdekében történt, és hogy a német protestánsok fenyegetve látják érdekeiket a zsidóság uralma által. Németországban a zsidókérdés tisztán kenyérkérdés. Mindenesetre jellemző a nagy német nemzetre nézve, hogy megijed a maroknyi zsidóságtól, hogy erőszakos rendszabályoktól sem riad vissza, melyekkel magát megvédhetni reméli. Pedig ha a hatalmas német nemzet, melynek erényei semmivel sem állhatnak hátrább a zsidó faj erényeinél, nem bizik magában, hogy szorgalmával, életrealizációjával, eszével képes lesz az űsök által meghódított területen uralmát, fölényét fentartani: mit tegyünk mi, magyarok, kik nem vagyunk képesek a versenyt zsidópolgártársainkkal kiállani. Ha valahol, úgy nálunk a zsidóság hovatovább mind nagyobb tért foglal el a társadalom körében. A pénz, az ingó vagyon zsidó kezében van, s az ingatlan is egymásután oda kerül. Mindemellett mi a zsidót soha sem üldöztük. Mi eltűrjük, hogy köztünk gyarapodjék. De azt aztán megköveteljük a zsidótól, ki köztünk és utánunk él, hogy magyar legyen szívvvel, lélekkal. Azonban nálunk is van annyiban zsidókérdés, a mennyiben a zsidóság nagy része részint tőle függő, részint tőle nem függő okokból még ma sem magyar.

A kérdés, hogy miképen olvassuk be a zsidókat a nemzet testébe, minden nagyobb revolutio nélkül megoldható. Csak idő, a társadalom részéről türelem és a törvényhozás részéről egy kevés bölcsesség kell hozzá. Ha mindezekkel párosul zsidó részről az akarat: akkor a cél elérése biztosítva van. De ha a kérdést úgy formulázzuk, mint a németek jelenleg, hogy mi módon rázzuk le a zsidókat a nemzet nyakáról: akkor a zsidókérdés vagy megoldhatatlanná válik, vagy vissza kell térnie az emberiségnek a sötét középkor ereklyéihez és hagyományaihoz, hogy eszmét és eszközt szerezzen a megoldáshoz. Ez utóbbit azonban sem a protestantizmus, sem általában a keresztyénség nem ajánlhatja. A keresztyénségnek a felebaráti szeretet elveit kell hirdetnie, a mi kétszeres kötelessége akkor, midőn a politikai és társadalmi élet oly problémáinak megoldása van szönyegen, melyek az emberi szenvedélyeket különben is provokálják. Sajnálattal kell constatalnunk, hogy az „Allg. Luth. Ev. Zeitung“, mint egyik felvilágosult és szabadelvű keresztyén felekezet organuma, részt vesz a német politikai lapok harczi riadójában, szítva a zsidók ellen támadt különben is elköseredett mozgalmat.

Ugyanezen lap közli br. Radvánszky Antalnak az 53. §. ügyében a superintendensekhez és kerületi felügyelőkhöz intézett körlevelét, melyben fejtegetve a keresztelezés jelentőségét, a kath. püspöki karnak a keresztelezési actus teljesítése tárgyában történt megállapodását, azon meggyőződésének ad kifejezést, miszerint szükségesnek tartja a keresztelezési ügyek megvitatását és a követendő eljárás módját a reformátusok egyetértésével megállapítani, hogy ezen fon-

tos ügyben minden superintendenciában egyöntetű legyen az eljárás. Ennélfogva fölhívja az illetőket, hogy sziveskedjenek ez ügyre vonatkozó véleményükről, valamint arról is értesíteni, hogy indokolt-e a tanácskozás, mely talán, be-

várván még a bíróságok ez ügyben hozandó néhány ítéletét, folyó évi febr. első felében volna megtartandó Budapesten a négy suprintendens és négy kerületi főfelügyelő közbejöttével.

AZ, ERŐS. PROT. KÖZLÖNY 'TÁRCZÁJA.

ADALÉKOK A KOLOZSVÁRI REF. EGYHÁZ TÖRTÉNETÉHEZ.

(III-ik közlemény.)

Közlő: *Herepei Gergely.*

Descriptio Administrationis Ecclesiastico, quod Claudiopoli inter Reformatos obtinet.

E cím alatt egy datum nélkül -- hihetőleg 1720 után*) — kelt érdekes leírását találtam (egyházam levéltárában) a kolozsvári ref. egyház s különösen consistoriuma szervezetének. Ez iratból kiviláglik, miszerint a kolozsvári egyház a reformatio kezdetétől fogva csekély különbséggel egészen maig egy és ugyanazon szervezettel birt és bír.

Ugyanis a consistoriumot alkotta 3 pap, 3 professor és 24 „civis“ (világi), összesen: 30 tag. Ma is consistoriumunknak magva = 30. Azzal a különbséggel, hogy ma 4 pap és 26 világi teszi ki a 30-at, és nem 3, hanem valamennyi hitfelekezetünkön lévő professor választás nélkül tagja a consistoriumnak. Jelenleg 26 világi jön választás alá. És a mai consistorium létszáma felül van a 100-on.

Apafi haláláig — az irat szerint — „a 24 civisek (világi) közül volt két curator.“

Apafi halála után egyik pap — az első — curator nevet kapott, és a 3 professorból 1 „Notarius“ (consistoriális jegyző) lett. Ezt az akkori orthodox papságnak a világiakkal szemben fenállott éles ellentéte eredményezhette, hogy mint az irás mondja, a papok „mindenket lássanak és ne kételkedjenek a curatorokban.“ Lehet, hogy az a szomorú körülmény is közreműködött erre, a mit az irat indok gyanánt felhoz, hogy volt olyan idő, mikor „a Sallariák sallariorum restancziában maradt.“ Azonban inkább az orthodox papságnak scrupulositása és féltékenysége lehetett forrása ennek. E körülmény valódisága mellett szól ez egyház papságának 1800 elejétől maig a világiakkal szemben fonálló tiszteletteljes viszonya is. Mert hisz lehettek az újabb időben is egyházunk életében ilyes hierarchikus törekvések, de általában elmondhatni, hogy az orthodoxia nyüge alól rég felszabadult Kolozsvár

ref. papsága, alkotmányos szabadelvűség lévén jelszava úgy fel-, mint lefelé. A kolozsvári első pap, bár ma is egyik curatora egyháznak, de adott jogával — hála Istennek — mindig tiszteletre méltó és buzgó Inspektor-Curatoraival szemben még eddig nem volt és nincs alkalma élni!

A „város megnemesítése után“ — a főconsistorium világi főúrai közül is 2 curator választatott, hogy az egyház, de kivált a collegium ügyeit ott képviseljék.

Megjegyzendő, hogy akkor az egyház és collegium ügyei egymással szemben, mint közös ügyek szerepeltek. Jeltett curatorok azonban személyesen nem vettek részt keb. egyh. tanácsunk ügyei pertractálásában a consistoriumban.

Az 1720-ban kelt „complanatio“ szerint: a főconsistorium főúrai közül választatott egy Inspector-Curator. A papság részéről a consistorium (hihetőleg az Insp. Cur. társ) elnöke: az első pap.

A honoratior osztályból is választatott két curator. E szerint akkor az ecclesiának 4 curatora volt.

Az exactoria állott az Insp. Cur., a jegyző, két senator (a főconsistoriumból) és két consistorból.

Két senator a főconsistoriumtól az exactorián!!

Igen. Akkor a kolozsvári egyháznak nem kellett számadásait felülvizsgálás végett a főconsistoriumhoz felküldeni, hanem hihetőleg egyházunk akkori tekintélye vagy a dolog egyszerűsítése okán a főconsist. küldött le két tagot exactoriánkba.

Vajjon nem lenne-e egyszerűbb és célravezetőbb ma is így? midőn egyházunknak a többi egyházközösségektől speciálisan elütő és több oldalú számadásos ügyeire nézve évekig tartó correspondenciát kell folytatni a mlts áll. igazgató tanácscsal!

Külön állás volt az akkori dézmás világban egyházunkban: a „Quártás“ mintegy „Generalis Perceptor“, kinek ez egyház mindennemű gazdasági ügyei administraciojára ki kellett figyelmét terjesztenie.

Külön állás az „Ispán“-ság. Az Ispán az eccl. és colleg. jószágában „Oeconomisált“, a „Quártás“ felügyelete alatt. Külön állás volt akkor és még azután sokáig: a „harangoztató gazdá“-é. Ma ez egyszerűsítés indokán az első pap kezén.

Általában elmondhatni, hogy bár korunk sokat változtatott a régi intézményeken, de főbb vonásaiban mégis meghagyta a kolozsvári ref. egyháznak még a fejedelmektől öröklött szervezetét. A mely körülmény a szabadelvű alkotmány életrealóságára vall.

*) Szilágyi Fer.-nek a kolozsv. ref. eccl. történetében az áll, hogy 1720-ban Bacsoni Ince Máthé curatornak választatott s az 1740-ik évben lemondott. Az alább közl. iratban pedig az áll, hogy „most Bacsoni úr a curator.“ Tehát ez irat valószággal 1720—1740 között kelt.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1881. febr. 5-én.

— Legfelsőbb kitüntetés. Ő felsége a király közelebről Szeremlei József bölcskei és Tóth Lajos debreczeni reformált néptanítóknak hosszú, hű és sikeres szolgálataik elismeréséül a koronás ezüst érdemkeresztet méltóztatót adományozni.

TÓTH KÁLMÁN

egyike az első rangú magyar költőknek, f. hó 3-án hosszúságos szenvedés után, meghalt Budapesten. Gyászlobogók hirdetik az akadémiáról, az írói kör helységéről, hogy nemcsak családja tagjainak, nemcsak a szeretetre méltó ember jó barátainak, de a magyar irodalomnak is gyásza van. Igazi nagy gyásza! Kevés költőnk van, ki olyan közvetlen hatást gyakorolt volna a közönségre, mint ő. Szívünkben szökött, ha hazafiúi dalait, ha szerelmi enyelgéseit, búját, ha ódáit hallatta. Sokoldalú működése közben, minden téren, hová lépett, maradandó emlékekkel örököltette meg nevét. A Kipfelhauser alakja a Bolond Miskában, vigjátékai, drámái; költeményei, melyekért a magyar hölgyek, mint a „szerelem költőjének“, ezüst koszorút nyújtottak át, dalai, melyekből minden magyar ember ismer (Fütyöl a szél, Zöld vetésben stb.) olyan becses örökségei a magyar irodalomnak, melyért emlegetni fogja Tóth Kálmán nevét a jövőendő idők. Porrészeit ma helyezik nyugalomra; a nemzeti színház előtt Paulay Ede, a népszínház előtt Rákosi Jenő, a sirnál Szász Károly tart beszédet. Legyen könnyű felette a föld!

— Az Eötvös-ünnepély, mint lapunk közelebbi számában jelezve volt, f. hó 2-án megtartatott, a helybeli Redoute termében, a termet zsufolásig megtöltött nagy és díszes közönség jelenlétében. A Szász Domokos elnöki megnyitó-beszéde után, melyet lapunk mai számában közlünk, Hegedüs István t. munkatársunk lépett az emelvényre s mély eszmékben gazdag, emelkedett szellemű s szónoki hévvel áradó beszédében újítá föl a megdicsőült emlékezetét. Sajnáljuk, hogy lapunk szűk tere miatt, nem közölhetjük e nagybecsű művet. Kiváló érdeket kölcsönzött az ünnepélynek dr. Ferenczi Zollánnak a figyelmet mindvégig lekötő irodalom-történeti becses tanulmánya is a „Falujegyzőjéről“. Közben felváltva a nő- és fitanítóképezde növendékeinek szavatai s karénekei gyönyörködtették a hallgatóságot, mely emelkedett hangulattal hagyta el a termet. Az önkéntes adományokból az Eötvös-alap javára 140 frt tiszta jövedelem gyűlt be.

— Nagy alapítvány. Wagner Pál földbirtokos m. hó 18-án Kis-Hartán Pestmegyében elhunyt és összes, 80,000 frtot érő ingatlanát jótékony célra hagyta, családja nem lévén. A végrendeletet m. hó 20-án hirdeté ki a dunavesei kir. járásbíró, mely szerint ingatlanát, mely 80,000 frtot ér, egy Téthben és Kis-Hartán föllátható javító intézet céljából az „országának“ hagyja, oly megszorítással, hogyha ily javító intézet fölláthatása célszerűnek nem

bizonyulna, az ingatlanok eladhatók — 80,000 frton alól azonban semmiesetre és az összeg árvaházak, lelenczházak és más jótékony czélokra fordítható lesz. Továbbá tartozik az állam társalkodónőjének, Ztuparich Paulának élete fogytáig 600 frt életjáradékot adni. Wagner hagyatékában nagymennyiségű készpénz és értékpapír találtatott. A papirokat József testvére gyermekeinek hagyta, a készpénz nagy részét Kis-Harta község szegényei és árváinak 600—600 és 300—300 frt összegekben. Ezeken kívül fővárosi jótékony czélokra összesen 3000, a természetvizsgálók egyletének 100 frtot és Pestmegye árváinak egy 1000 frtnyi pór alatt álló ingatlant hagyott.

— Egyetem Balajton. Balajt kis falu Miskolcz mellett, s eddig nem sokat tudott róla a világ, mostantól kezdve azonban nagy jövője van. A napokban elhunyt ugyanis Miskolczon egy Balajthy Károly nevű úri ember, ki különöz szokásairól volt ismeretes a városban. A boldogult, mint a Miskolcz írja, mintegy 40—50 ezer frtra menő vagyonát egy Balajt községében föllátható jogi- s orvosi akadémiára rendelte fordíttatni. Minthogy pedig az összeg ily jelentékeny terv kiviteléhez kevés volna, a megboldogult meghagyta, hogy a pénz tőkésítessék mindaddig, míg 4—5 millióra nem szaporodik.

— Tanárvizsgálatok Ausztriában 1870—1880-ban. Ausztriában az utóbbi tanévig hét tanárvizsgáló bizottság működött; a lefolyt tanévben egy nyolczadikat állítottak, a mennyiben a prágai bizottságból, mely eddig két nyelven vizálgált, két önálló, tudniillik egy német és egy cseh bizottságot csináltak. A czernovitzi gymnasialis vizsgálóbizottságot pedig fölhatalmazták, hogy reáliskolai tanárt is képesíthessen. A kandidatusok száma mind a két irányra folyton növekedik; a múlt évben a humanisticus irányban 5.7 százalékkal, a reálisticus irányban 18.8 százalékkal növekedett a megvizsgáltak száma. Különösen szaporodott a kandidatusok száma Bécsben. A tíz év alatt képesítettek szaporodásának arányát az első és utolsó év mutatja. Gymnasiumra képesítették 1870—71-ben 212, 1879—80-ban 443; reáliskolára 59, illetőleg 253. A vizsgálatok eredménye az utolsó évben valamivel kedvezőbb, mint a megelőzőben. A gymnasialis jelöltek közül képesítették 74% (előbb 72.6%), a reáliskolaiak közül 69.2%, (előbb 67.1%). — A bécsi „Statistische Monatschrift“ közleménye szerint a reáliskolai jelöltek sikere még mindig mögötte marad a gymnasialis jelöltekének, de folyvást közeledik hozzájuk. — A kettéválasztott prágai bizottság előtt képesítették 76 német és 78 cseh jelölt.

NECROLOG.

Néhány sző gróf Toldalagi Viktor felett.

Marosvásárhely, jan. 26.

. . . Leüle és kívánja vala magában, hogy meghalna és monda: elég immár az én életem; most, oh uram, vedd el az én lelkemet! . . .

És lefeküvék és elaluvék . s szendergő porait koporsó zárja már gróf Toldalagi Viktor nincs többé!

Te koporsó! miért tártad ki kebeledet ily korán az előtt, ki még ölelő karok közt élhetett volna? Vagy talán meghallottad hívását, midőn le üle és kívánja vala magában, hogy meghalna? Tán ellested az óhajtást ajkairól, midőn titkos könyei között így sóhajtott fel: elég immár az én életem?

Hogyan? hát lehet-e valaha megelégni az életet? Hiszen a nagy élő világot épen maga a lét küzdelme tartja folytonos hullámzásban. Az életért eseng, azt védi féltékenyen minden élő. Oh, az életet, mintha az egy élvezet édessége lenne, szereti az ember minél tovább kóstolni, érezni!

Avagy kérdezzük meg azt, ki már az ifjúság rózsás útját végig futotta s a tavasz virágaiból, a szép örömeiből szedhetett annyit, a mennyire vágya volt és ott van már kezében mindaz, a mit óhajtott, kérdezzük meg ezt, hogy „elég-e már“. S a felelet e szóban hangzik felénk: nem!

Ki a férfikor küzdőmókján gondok súlyát emelve munkál s minden haladó lépést csak veríték árán szerezhet meg, kinek élete gonddal, munkával van megnehezítve, ha kérdezzük hogy elég-e már? Előre néző pillantással azt mondja: nem!

S ha azt kérdezzük meg, ki nemcsak egy-két életszakon, hanem egy egész életen haladt keresztül, a reszkető öreget, ki már élt és élvezett sokat, sőt a soknál is többet, eleget; ki már bágyadtan, erőtelen kézzel nyul az öröm pohara után, ha ezt kérdezzük meg, hogy elég-e már? itt is azon feleletet nyerjük: nem elég!

Oh, a hontalan, a bujdosó, kit mostoha sorsa vagy bánata vándorútra kényszerített, az árva, ki kenyerét más-tól koldulja, kicsiny és nagy, erős és gyenge, mindenik ragaszkodik az élethez. Az élet zajos mezején borzadva fordul el a néma koporsótól az ember!

És mégis tégedet, koporsó! óhajtott az, a kit te öledbe rejtettél, mert kívánja vala magában, hogy meghalna! És miért, vajjon miért? Hiszen szeretet melege vette körül, hiszen érezte a legboldogítóbb örömeiket, melyek a családi élet paradicsomában teremnek. Gyöngéd női kebel dobogott mellette, hűségben, szeretetben. Szép reményű gyermekek növekedését látta; küszöbén kívül is barátság nyújtott feléje kezét; a társadalomban közbecsülés és tisztelet környező. És mégis elkíváncozott az élet szinteréről! Elkíváncozott innen, mert a végzet sokkal hosszabb szenvedést nehezített vállaira, sem hogy ne óhajtozott volna már a nyugalom után, ha az a nyugalom a koporsóban van is! Oh, egyedül a tehetetlenséggel küzdő beteg, a szenvedő az, ki előtt a percek órákká, az órák napokká, a napok esztendőkké hosszabbodnak, egyedül a szenvedő az, a ki kívánja, hogy meghalna, és azt mondja: elég immár az én életem! most, oh uram!, vedd el az én lelke met! Szüvedő volt ő is! . . . Évekig emelte en-

nek súlyát míg végre megtörtött alatta, mert az élő szenvedéssel megküzdeni nagy erőnek sem lehet, és az el-fáradt küzdő lefeküvék . . . és elaluvék . . . Szümenek megtört fényében rég ott volt már a halálra készülésnek előjele; évekig élt élet nélkül, ott lebegve a létel és nem létel között, mint a ki sok ideig inog tátongó mélység fölött s noha olykor-olykor biztos állásba látszik helyezkedni, de egyszer mégis bekövetkezik a zuhanás ime, itt is bekövetkezett . és ő nincs többé!

A jó sziveknek és nemes lelkeknek tulajdona, hogy ők az életet nemcsak önmagáért szeretik, nemcsak azért élnek, hogy élvezenek, hanem azért, hogy munkáljanak, használjanak életökkel; és ha ebben csapások, szenvedések gátolják, ha többé már a jót munkálniok nem lehet, elvesz rájuk nézve a lételnek értéke és azt mondják: elég immár az én életem!

Gróf Toldalagi Viktor azok közé tartozott, kiknek élete nem üres hiúságok keresésében zajlik le, kik nem elégednek meg csak azzal, hogy élhetnek és csilloghatnak, hanem használni is akarnak; jók is, nemesek is tudnak lenni.

Bizonyosságot tehetnek szavaim mellett ők, kik legközelebb állottak hozzá, kikkel megosztotta szívének jóságát, szeretetét. Oh, a szeretet tüzbhelyénél szíve mindig melegen dobogott övéért. Édes övéinek boldogítása volt szent törekedése. Ezért küzdött, ezért fáradt s midőn akadályokba ütközött, ezért lebbent el sohaj ajkairól, s ezért ülte meg homlokát gondoktól sajtolta verítékecsapp. És jóért dobogó nemes szíve örömben dobbant fel, midőn szeretetét viszonzva látta nevének hűségében, gyermekeinek jóságában. Nincs is annál bensőbb, boldogítóbb öröm, mintha a jóságot jóság s a szeretetet viszont szeretet jutalmazza. Oh, az a nemes lélek, mely a megtört testben lakott, sokszor fénylett ilyen örömei sugaratól!

És ha a közügyek munkája hívta, ennek hívó szavára sem maradt mozdulatlanul, hidegen. Ki ne emlékeznék az éles eszű, mély belátású, tevékeny férfúra, ki valahányszor a közjó érdeke kívánta, mindig ott volt szavával, tetteivel a küzdők között. A kinek felújúl emlékezetében a már csak névben élő Marosszék képe, az mindig ott fogja látni gróf Toldalagi Viktort is az élők között. Ott volt ő ama nemesek sorában, kik a közjót nemcsak szájukon, de szívökön hordozzák.

A közélet terén való hasznos működése közben nem kerülte ki figyelmét azon ügy sem, melyre oly nagyon ráfér a gyámolítás, a támogatás: buzgó munkása, nemes harczosa volt az egyház jóllétének, fölvirágoztatásának. Tevékenységének jó része az egyházi élet mezején folyt le. Itt találjuk őt, e mezőn legtöbbször építve, javítva, buzditva, vezetve; szívének jó kincseiből itt hozott elő legtöbb jót. Mint az erdélyi reformátusok vajdahunyadi egyházmegyéjének főgondnoka és a marosi egyházmegyének algondnoka jelentékeny szolgálatokat tett szavával, tetteivel egyaránt. Főleg az utóbbi egyházmegye az,

melynek körében hasznosította leginkább gondnoki üdvös munkásságát. Itt árasztott legtöbb áldást buzgóságának jótékony melegével; itt emelte magasra, előttünk, a jóratörkés zászlóját; itt intett, javított apostoli fenséggel, vezéri ihlettel örökösén vigyázó szemekkel. És most itt hagyott betölthetetlen úrt kidölessével. Bizony ezen egyházmegye ügyvivőinek ajkaira ille- nek az irás e szavai: üres lesz az ő helye mi kö- zöttünk. Szép vonása volt nemes lelkének, az a vallásához, hitéhez, egyházához való ragaszkodás, melyben sem jó, sem rossz, sem öröm, sem bánat meg nem tántorította soha. Szívben, lélekben igazi protestáns főúr volt utolsó lehelletéig!

Erről teszen bizonyosságot az a gyülekezet is, melynek ő kegyúra, éltetője, gyámola, fentartó oszlopa volt. Oh, hiszen a kicsiny egyház virágzása az ő nevét hirdeti; a Toldalagi névről beszél templomának minden köve s nem- csak a sugár torony búsan kongó harangjai siratják most a nagylelkű jóltevőt, de a hála könyvétől nedvesül meg sze- me kicsinynek, nagynak egyaránt áldást mond porai- ra a falu minden lakója, mert ő, a nemes lelkű főúr volt Koronka községének védelmezője, jóltevője. Áldott legyen érte, áldott még a halálban is!

De megtörött ereje a hosszú szenvedésben, és vége szakadt hosszú sora mindazon jó tetteknek, melyeket nemes lelkének és jó szívének sugalma hozott létre közel és tá- vol. És hogy ereje végkép elhagyta, nyugalomra vá- gyott és felsohajta: elég immár az én életem! Elég is volt annyi is arra, hogy a közbecsülés és tisztelet Pantheonában méltó helyet foglal- hasson!

Gróf Toldalagi Victor született 1829 febr. 4-én, M.- Vásárhelyt, szülőinek, gróf Toldalagi Ferencznek és a nemes lelkű Katona Annának örömeire. Azonban a szülői örömben keserűség vegyült, mert az új szülött félrehorgadt lábbal látta meg a napvilágot. S már élete hajnalát fájdalom ár- nyazta, a mennyiben lábának orvosi műtét által való egye- nesség tétele némi kinoknak tette ki a különben egészséges testű gyermeket. De a kitartó ápolásnak jutalma nem ma- radt el, mert lába a járásra teljesen alkalmassá lett és egészséges fejlődésnek indulva, a jól gondozott gyermekből erős testű, életvidor ifjú válhatott. Rokonszenves arcza kel- lemes benyomást gyakorolt a nézőre. Első oktatását magán nevelőtől, a szülői háznál nyerte, hol az eszes fiú anyjának csakhamar bálványja és ő is ennek bálványozója lett, ki mindvégig megmaradó vallásos érzületet oltott lelkébe. Ott- hon elkezdett tanulását a marosvásárhelyi ref. tanodában folytatta, hol tanuló társai között csakhamar első helyet vi- vott ki magának. Mindvégig kitűnő eredménnyel tanult. Kollegiumi tanulásának végeztével külföldet látogatott. A kitűnően képzett ifjú előkelő hivatalt foglalhatott volna el, de félrevonult előle. 1852-ben, midőn még alig volt túl egy lépéssel a gyermekkoron, már azon kitüntetés érte, hogy cs. k. kamarássá neveztetett ki. Képzettségét már

ifjú korában a közélet terén kezdette érvényesíteni. Előbb a- vajda-hunyadi egyházmegye főgondnokává, kevéssel azután a marosi egyházmegye algondnokává választatott. Szép vi- lágot vet nemes lelkére, többek között, azon tette, misze- rint egyszer utaztában egy árva fiút találván az úton, ki épen az enyedi kollegium felé fordította vándorborját, fölvette kocsijába, s pártfogásával ajándékozta meg, úgy hogy saját költségén tanította mindaddig, míg tanulá- sát elvégezte. Családot 1860-ban alkotott, házasságra lép- vén a művelt lelkű báró Bánffy Anna urnóval, mely házas- ság a szívek őszinte frigye volt azon szempillantásig, mely- ben az ő szíve megszűnt dobogni. Kárára a közügyeknek, pár év előtt betegség lepte meg, mely ez évi január 24 én elhozta halálát a derék férfúnak. És most özvegye mellett három gyermek, egy fiú, két leány gyászolja az ő korai el- hunytát. Családi élete olyan volt, a melyet csak áldásképen nyerne jó szívek: boldog, mindörökké boldog!

Épen azért, mert boldog volt, fáj végkép elszakadni. Oh, fájó érzés nyilalik át a szerető szíven, mely vég- kép elveszté őt! Ahhoz szólok, kit e koporsó özvegygé te- ve ahhoz szólok, ki őrangyaloként állott a most távozó mellett a betegség és szenvedés nehéz napjaiban, ki tisz- teletreméltó hűséggel teljesíté női kötelességét; a nőhöz- szólok, ki sokszor felülmulta önmagában a nőt, oly lelki- erőt tanúsított még a reménytelen pillanatokban is; az öz- végyhez szólok, ki gyászba borult most, mert elszakad at- tól, a kit szeretett, Ime, itt van szomorú pillanata az utol- sós Isten hozzádnak, a 20 éves együttlétre örök megválás következik! Nincs, nincs balsam a szív sebére, de van vigasztalás Istennél, a jó Istennél!

De a távozó nemcsak férj, hanem apa is volt, nem- csak hitvestől, de gyermektől is válik végképen. Örök- re! Az apa jóságáért, szeretetéért a gyermekektől legszebb jutalom a hálás emlék és kegyeletes tisztelet. Valamint az apa elválik örökre, a gyermeki szívben is az érzélem maradjon meg örökre. Tudom, hogy szívből jönnek e szavak: oh, jó apánk! Isten veled, Isten veled!

Kedves testvérei, nagynénje, fogadott leánya, roko- nai, barátai! és mindazok, kik a búcsu érzelmével fordul- tok e koporsóhoz, az utolsó Isten hozzádnál áldozatok em- lékének egy könnyel, ki oly nemes vala, mert a hiven küzdőnek emléke megérdemel egy könyvet!

És most a magam nevében szólok a távozóhoz, ki szerencsés voltam kevés ideig tisztos közelélen lehetni an- nak, kinek keblében a legjobb szív dobogott, ki velem is éreztette jóságát megajándékozott tanácsával, bizalmával. A hála érzelmével mondok köszönetet nemes lelkének. köszönöm! köszönöm! És őszinte szívvél kérek áldást poraira. Oh, áld meg Isten, áld meg porait a jó- szívnok!!

Ime, útnak indul már a távozó, ki az élet szinteré- ről, hol a közjóért fáradozott, küzdött, a nyugalom hazá- jába vonúl. Ki jó és nemes voltál, útdon áldás kísér Isten veled, Isten veled!!!

Gönczi János.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldem-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.
Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyujt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Fölvívás adakozásra, az erdélyi ev. ref. egy-
házkerület házipénztára javára. — Zörgessünk együtt. Menyhárt
András. — Az esketések ügyében. (Lóvél a szerkesztőhöz.) Rózsa
Károly. — A szilágy-szolnoki egyházmegye közgyűlésének figyelme-
be. Z. V. — Az áll. ig. tanács r. üléséből. t. — Egyházi lap-
szemle. — Tárca: Adalékok a holozvári ref. egyház történe-
téhez. (III-ik közlemény.) Közli. Herepei Gergely. — Külömfék.

FÖLHIVÁS ADAKOZÁSRA,

az erdélyi ev. ref. egyházkerület házipénztára
javára.

A midőn egyházkerületünk nm. és főt. közgyűlése
az Ur 1875-ik évében az egyházkerületi házipénztár meg-
alapításának szükségét kimondotta, abban az erős meg-
győződésben tette ezt, hogy valamint általában a protes-
tántismus, különösen és főképen az erdélyrészi reformált
anyaszentegyház, csakis hivi egyetemének élő és munkás
hitében élhet, virágozhatik. Erősen meg vala győződve,
hogy mihelyt a tagokból kivész a közönség érzete, s azok
nem lesznek készek áldozattal is járulni az idők követel-
ményeinek megfelelő szükségek kielégítéséhez, az egész is
csak tengődve élhet tovább, s immár csak a nagy temet-
kezés lehet hátra, melynél két nemtő tartaná a fáklyát:
egyik a protestáns szabadságé, másik a magyar nemze-
tiségé.

És e szükségek, a mint nemzetünk a közműveltségi
fejlődés sodrában előbb és előbb ragadtatik, mind és job-
ban fokozódnak, sőt azóta, hogy állandó igazgató taná-
csunk a házipénztár megalapítása iránti első felhívásunkat
akkori b. e. elnöke, gr. Mikó Imre aláírásával közrebo-
csátotta s e szükségeket felsorolta, elmondhatjuk folyton
öregbedtek, öregbednek.

Egyházközségeink papjainak állása mind terhesebbé
válk; az állam köznevelési intézeteivel folyó verseny mind
nagyobb áldozatokat nehezít felekezetünk vállaira; a nem-
zetiségi nézőpontokból multhatatlan fentartandó egyházköz-
ségek száma és terhe épen nem apad — sőt már-már
rendszeressé válk állandó igazgató tanácsunk kényszerült-
sége, hogy a közterhek alatt görnyedező egyházközségek
végleges elbukását meggátolandó, rendkívüli segélyezések-
kel lépjen közbe, ha nem akarja, hogy a gondjaira bízott

anyaszentegyház egy-egy tagja szemei láttára sorvadjon s
életet föntartó nedű hiában, mind szűkebb körökre szo-
rittassék. A középtanodai törvényjavaslat törvényerőre eme-
lése már csak rövid idő kérdésének látszik, s evvel közép-
tanodai oktatásunk és tanárképzésünk előreláthatólag már
legközelebb oly terheket rovdanának anyaszentegyházunk
vállaira, a melyeknek elhordozására csak a legnagyobb
erőmegfeszítés tehet majd alkalmasakká. Igy mind felsőbb
közigazgatásunk, egyházi és oktatási életünk, mind az
anyaszentegyház élő tagjai napról-napra égetőbb szüksé-
gekkel látván magukat szemben: a szükségek kielégítésé-
re szolgáló eszközök iránt is fokozódnia kell a követelés-
nek, s e kielégítés hiában: sorvadnia az egész test élet-
erejének.

Az egyházkerületi házipénztár megalapítására eddig-
elő végrehajtott intézkedések eredménye, ily és ennyi szük-
séggel szemben, az 1880-ik év végnapján 47,187 frt 71
krt tón.

Sok és kevés.

Sok a közállapotokat és kevés a szükségek nagysá-
gát tekintve. Sok, ha nézzük, hogy anyaszentegyházunk
tagjainak túlnyomó nagy többsége nem a világi javak bir-
tokosainak soraiból telik ki, hanem a mindennapi élet
mind súlyosbodó szükségeivel kénytelen küzködni; kevés,
ha azt gondoljuk meg, hogy egyházaink, papi és tanítói
állásaink, köznevelésünk mind inkább ki vannak téve az
elmaradás szomorú veszélyeinek, ha az időkkel lépést tar-
tani nem birnak.

S mégis lehetetlen, hogy a dicső emlékü ősök ma-
radékai méltóknak ne mutassák magukat ez elődökhöz.
Hogy a midőn amazok a szellem tiszteletre méltó küz-
delmei mellett vért és vagyont áldozának az anyaszent-
egyház megalapítására, emezek bár filléreikkel ne járulná-
nak a megalapított dicső építménynek bár föntartásához.

Állandó igazgató tanácsunk első fölvívása annak a
szép reménynek adott kifejezést, hogy házipénztárunk bár
forintok számában el fogja érni az anyaszentegyház né-
pességének lélekszámát. E remény ez ideig nem valósúlt,
de nem lehet, nem szabad lemondanunk a hitről, hogy a
további gyűjtések e reményt valósággá változtatandják
hogy a mai nemzedék is méltán nevezhesse magát a dicső
elődök örökösének, hogy a következő öltöknök se kelljen
pirulva gondolniok mi reánk.

Minél terhesebben érzik az anyaszentegyház hivei az idők megnehezedett súlyát vállaikon; minél több követeléssel áll velők szemben a haza és a mindennapi élet napról-napra elő annál elevebben érezhetik azt a szükségkódést, a melyet az anyaszentegyháznak szenvednie kell, annak az anyaszentegyháznak, a mely csakis kizárólag a hivek buzgóságára, áldozatkészségére van útvalva; a melynek nem szánt, nem vet senki, ha hivei nem; a mely nem arat, ha számára hivei nem takaritanak.

Papi és tanítói állomásaink a fizetések csekély voltánál fogva évekig üresen maradnak; a canonica portiók s a tanítói nyugdíj utáni adók hátrálékai évről-évre halmozódnak; papjaink özvegyei és árvái a koldusbotot öröklilik; elmagyartalanodott egyházaink száma szaporodik, a tagoknál elhelyezett tőkék odavesznek, az iskolák a községi és állami iskolákkal a versenyt csak a legnagyobb megerőltetéssel állhatják ki; tanodáink új és terhes kiadások elodázhatalan szüksége elé néznek — s mindez ijesztő képekkel szemben, egyetlen menedékünk az egyházkerületi házipénztárnak biztos és minél szélesebb alapokra fektetése.

Állandó igazgató tanácsunk tehát a múlt évi egyházkerületi közgyűlés 72 számú határozata alapján, teljes és fokozott bizalommal fordul a hivek egyeteméhez s minden egyes testvéréhez az Urban, hivatkozva a keresztyéni szeretetre, hivatkozva a nemzeti közérzületre.

Az Úr ajándékából nyert áldás dézmája, az Úr oltárára áldozva, kedveséget szerez az Úr előtt!

Bizva a hivek áldozni készségében, e szóval hívja meg állandó igazgató tanácsunk anyaszentegyházunk minden igaz, buzgó tagját az egyházkerületi házipénztár állandó és hathatós támogatására, istápolására.

Isten áldása legyen a közös, kettős munkálkodáson!
Az áll. ig. tanács folyó hó 6-án tartott üléséből.

ZÖRGESSÜNK EGYÜTT.

Még a királyi palota ajtaja is fölnyilik, ha azt egy egész nemzet zörgeti.

Ha hármii felületesen nézünk is végig egyházaink egyetemén, azon szomorú tapasztalatra jutunk, hogy ma-holnap megkerüli a kocsit a lovakat. Csak nem mindenik év hoz magával egy-egy olyan kiadást, mely ezelőtt teljesen ismeretlen volt. A kiadások szaporodnak, a bevételek kevesednek, s így a végeredmény kiszámításához nem kell Nemegeyi tudomány. A bevételeknek számtalan forrásai vagy kiszáradtak, vagy örökre bedugultak. Vannak a kiadásoknak olyan nemei, melyek úgy reánk ragadtak, hogy szinte reményünk sincs a lerázáshoz. S még megjárna, ha a kérdés egy pár forint körül forogna, de 12 frt körül forog! ez tekintélyes összeg kiadásaink között a mai szegényes világban s még szegényesebb egyházi életünkben. Ha meg nem nevezem is ezen kiadási tételt, mindenki kitalálja, hogy nem más, mint a tanítói nyugdíjba fizetendő 12 frt. Már évek óta

szoritja ez, mint polypus egyházainkat, s aligha többet meg nem fojt.

Nem a tanítói nyugdíj ellen van nekem kifogásom, mert csak örvendenünk kell, hogy népnevelésünk szerény munkásai legalább annyi figyelemben és elismerésben részesültek. Az alap előteremtése körüli eljárásban van az igazságtalanság, hogy ne mondjam, bakklövés. Ugyanis a nyugdíj törvény nagy bölcsen azt mondja, hogy a felekezeti iskolát fentartó egyház maga fizeti a nyugdíj illetéket, a községi iskoláknál a község pénztára. Hát ugyan hol van itt az igazság? Hát a népnevelés ügye csak az egyház érdeke s nem egyszerűs mind a községé is? A szegény egyházközség büntetettik azon bűnéért, hogy a népnevelés ügyét miért nem rázza le nyakáról, miért nem dobja oda, hol már is könnyíteni akarnak a túlságos terheken a 20%-os levonással? Fizess szegény egyházközség tanítói fizetést, iskola fentartási szükségeket, mint rovatalt vedd be a néptől, akkor, midőn a községi iskola-tanítók fizetését, a nyugdíj illetéket a község és állam pénztára hordozza, s ha nincs annyi bevétel, a 12 frtot is valahonnan teremtsd elő, különben el-exequálják mindenedet; fizess, ha szolgálni akarsz a nevelés ügyének, s nem akorod, hogy iskolád könnyelműen községinek béráltassék.

De hát ugyan mi különbség van a felekezeti és községi iskola között? Berendezése, tantárgyai, tanulója, felügyelete, célja mindeniknek ugyanaz. Sőt, hogy az igazságtalanság még inkább kitűnjék, emlékezetbe hozom az 1868: 28-ik törvénycikkot, mely nyilván rendeli, hogy olyan községben, hol felekezeti iskola van, köteles befogadni a más vallású szülők gyermekeit is, míg a törvényben megállított 80-at a tankötelesek száma meg nem haladja. Így a szegény felekezetet a községnek minden gyermekéről gondoskodik, iskolával, tanítóval, taneszközökkel ellátja, s mégis ő fizeti a nyugdíj-illetéket, nem a község. Erre az igazságos kirovásra olyan jó hasonlat jutott eszembe, csak hogy nem irhatom ide.

E mellett a méltányosság is azt parancsolja, hogy ha a felekezet iskolát tart fenn s befogadja a község minden gyermekét valláskülönbség nélkül, legalább annyit érezzen a község, hogy a nyugdíj-illetéket fizetni legyen az ő kötelessége. Különben is sok helyen a gazdag községi jövedelmek úgy elpárolognak a kezelő személyzet „rendkívüli kiadások” rovataiban, miszerint nem követne el senki Isten ellen való vétket, ha azoknak egy részét a tanítói nyugdíj-alapba terelné.

Vajjon a boldog emlékü Eötvösnek az volt-e célja, mikor a községi iskolákat megteremtette, hogy a nevelés ügyét két egymással ellentétes osztályra szakítsa? Nem, ő versenyt akart előidézni, meg akarta mutatni a jó iskola mintáját, de utódai őt nem tudják megérteni, magas intencióját fölfogni, mikor még a nyugdíj-illeték kiszabásában is két ellentétes tábort látnak a felekezeti és községi iskolákban. Alig hiszem, hogy ilyen eljárások meg ne mozgassák sirjában a nagy alkotót!

Vagy maradjon így ezután is a nyugdíj-illeték kiszabása. Ha szegényebb egyházközségeink kimerülnek, fizetés képtelenek lesznek, beszüntetik az iskolát: vajjon akkor képes lesz-e a kormány mindenütt fölkarolni a nevelés ügyét, s államilag segíyezni azt a sok iskolát, mely most egy utolsó állért sem kér tőle, legfőleg méltányosságot s a nyugdíj-illeték igazságos kiszabását. Igen, megbuknak szegényebb felekezeti iskoláink, csak az a sajnos, hogy ezen időt megelőzi szegényebb egyházaink bukása. Már is látható igen sok helyen a nyugdíj áldásos működése, mert abból a 12 frtból hány ablakot lehetne berakítani, hány templom, papi- és tanítói lak fedelét lehetne javíthatni, melyen most az eső szabadon folydogál be, az ablakok papirragaszokkal ékeskednek, jelölül annak, hogy ott tudományal foglalkozó ember lakik.

Az igazságtalan kiszabás ellen mindenik felekezet jajgat; mindenik egyforma tünődéssel nézi az egyházak szegényedését. Ezért: emeljük föl szavunkat egyszerre, zörgessen mindenik felekezet főhatósága, s kérje kormányunkat, hogy vegye le a 12 frt. nyomasztó terhét, tegye illetékes vállakra, szabja ki a községekre. Az 53. §. ellen tudtunk nagy hírlapi lármát csapni, s a nyugdíj-törvény ellen, mintha teljesen megvolnánk vele elégedve, egyetlen árva szót sem kockáztatunk. Lépünk érintkezésbe e tárgy felett a különböző felekezetekkel, zörgessünk, kérjünk egyszerre, mert a zörgetőnek megnyílik, a kérőnek megadatik. A helyett hát, hogy az 53-ik §. felett cizvodnánk, tekintsünk az egyházainkat bukással fenyegető tanítói nyugdíj-illeték igazságtalan kiszabására; vessünk vállalat, hiszen mi együttesen egy egész nemzet vagyunk, s ha egy egész nemzet erős kézzel rázza az ajtót lehetetlen föl nem nyílnia.

Menyhárt András,
kecseti ref. pap.

AZ ESKETÉSEK ÜGYÉBEN.

(Levél a szerkesztőhöz.)

M.-Csaholy, 1881 febr. 7.

Szerkesztő úr! A rendőri törvény 53-ik §-e által úgy az egyházi, mint politikai téren elűdézett zaj még nem csillapult le, s ime egy miniszteri rendelet ismét új zavart keltett fel a papi teendőik körében.

A vallás és közoktatási m. kir. miniszter úr ő nagyméltósága ugyanis idei 57 sz. alatt arra hívja föl a főtisztelű és méltóságos püspök urat, útasítsa t. lelkész-társait, hogy katonai személyek csakis a tábori lelkész szabályszerűen kiállított hirdetési bizonyítványa előmutatása mellett eskethetők meg. Mikor ezen útasítás, esperesi körlevél mellett, hozzám érkezett, épen harmadizben voltam kihirdetendő egy, a tartalékhoz még 1878-ban áthelyezett hallgatómat egyik szomszéd egyházközséghez tartozó jegyesével. A menyasszony papja, ennek násznagya előtt oda-nyilatkozott, hogy azon miniszteri rendelethez alkalmazkodva, a tábori lelkész hirdetési bizonyítványa nélkül ka-

ton a jegyesével nem esketi össze. A vőlegény és menyasszony részéről a költséges lakodalmi előkészületek már meg tétettek, képzelni lehet hát, hogy a tiszteletes úr nyilatkozata villámcsapásként hatott szegény fejűkre, s a nagy zavarban küldöttséget menesztettek hozzám, a vőlegény papjához, kérvén általa, hogy segítsek rajtuk. Én azon meggyőződésben, hogy föltéve, mikép a miniszteri rendelet a tartalékos katonai személyekről is szól, ez esetben, mikor már a harmadik hirdetésre került a sor, annak visszaható ereje nem lehet, kiadtam a vőlegény részéről szükségelt hirdetési bizonyítványt a kereszteselési anyakönyvi kivonat kapesában, s az ifjú pár így összeeskettettet.

De mit leszünk teendőik az ezután fölmerülő esetekben? Kötelező-e csakugyan ama rendelet minden — még a tartalékos katonai személyekre s honvédekre is? Ha az: hol és mi úton találjuk meg az illető katonai személy tábori lelkészét? és ha az illető dispensáltatni kívánja magát a harmadszori hirdetés alól: melyik ezrednél keressük a tábori esperest vagy püspököt a dispensációért? Olyan kérdések, melyek iránt magát minden papnak tájékoznia kell, ha bajba nem akar keveredni.

Én e sorokat épen nem irtam sajtó alá, nem is érdemesek rá pongyolaságukért. Ezért tisztelettel kérem a szerkesztő urat, méltóztassék becses lapjában az e tárgyra vonatkozó kérdésekre nyilatkozni, akár azokat feltenni, hogy annak olvasói eszméik kicserélése által tisztáshassák az ügyet.*)

Rózsa Károly,
ref. pap.

A szilágy-szolnoki egyházmegye közgyűlésének figyelmébe.

Tavaszzal tisztújító közgyűlésünk lesz, s ha a fáma igazat szól: a gyűlés színhelyéül Tasnád van kijelölve. Még van talán annyi magyar vér bennünk, hogy a tisztújító gyűlés tárgyánál fogva fel fogja ébreszteni a közönyösség hamva alatt pihenő érdekelttségünket a közügy iránt, nemcsak pártérdek, de ügyszeretetből is. S ha ekét indok nem volna elégséges arra, hogy tömegesen jelenjünk meg a gyűlésen, megpróbálom egy pár körülményre hívni föl a közgyűlési tagok figyelmét; talán lesz annyi eredménye szavamnak, hogy népesebb lesz a gyűlés a különben szokottnál. Igaz, hogy a gyűlések látogatása egy kis áldozattal jár. Mert nem kis csodálkozással kell néha látnunk, hogy akad párt, mely — talán a régi vármegyei gyűlésektől tanulva — a vidék kiéheztetését az egyházmegyei gyűlések folyamában is szeretné a maga érdekében

*) A fölvetett kérdésekre nézetünk az, hogy a miniszteri rendelet csupán a tényleges katonai szolgálatban álló egyénekre vonatkozó, de a szabadságotokra s általában azokra, kik katonai kötelességöknek bárminképen eleget téve, a polgári életbe léptek, hatálya nem terjed ki. Az eltérés az eddigi eljárástól csak abban áll, hogy ezután a tényleges szolgálatban állókra nézve nem lesz elég a katonai hatóság engedélye, hanem ezenkívül megkívántató lesz az illetékes tábori lelkész hirdetési bizonyítványa is.

Szerk:
*

megpróbálni. Mikor aztán, édes atyámfia, boszuságodban ott hagyod az egész gyűlést, s az ott maradt 8—10 tag olyan határozatot hoz, mely neked sehogy sem tetszik, hiába fogsz protestálni, az reá a felelet, maradtál volna ott a gyűlésen! Tehát most jöjj el a majd egybehivandó közgyűlésre s maradj ott fogytig.

De mielőtt elindulnál, szeretett pályatársam, habár nincs is még megrendelve, próbálj egyházad részére egy kis költségvetést csinálni. Jó lesz a számadási naplóból megnézni, hogy úgy 15—20 évvel ezelőtt mennyi volt a rendes kiadás és bevétel? Ott azután megláthatod, hogy a bevétel azóta ugyancsak megcsappant, a nélkül azonban, hogy a kiadás is csappant volna. Sőt ellenkezőleg ugyancsak jókora összegre nőtte ki magát. A visitatorok napidija két akkora lett, tanügyi előadót, esperesi káplánt fizetni kell, a kerületi gyűlések képviselőinek díja sem csekély. Sőt szerencsétlenségedre valami bizottság is járt egyházadban, és a modern fuvar- és napidijról, azt hiszem, ott hagyta a nyugtát az egyház lédájában. Hát ha még azt is észreveszed, hogy évek óta hová nőtt egyházad állami s ezzel együtt községi adója! Nem is említve azt, hogy a parochialis épületek is kívánnak egy kis átalakítást, javítást, akkora tételek fognak előtted állani, hogy összecsapod kezedet bámulatodban a felett, hogy miért nem szökött meg ekklézsiád veled együtt ennyi teher elől? vagy hogy nem szakad meg alatta? A földadót nem fogják emelni egy „r é z k r a j c z á r r a l“ sem, eziránt megnyugtatót bennünket Jókai egyik beszédében. De azt nem mondta egyik ülnök atyámfia sem, hogy nam rejteget zsebében egy csipetnyi visitationalis-fuvar-napidij-pótadóról szóló törvényjavaslatot.

Határozottan ki kell mondanom, hogy a mai szerencsétlen időben egy kis meggondolatlanág volt a közterhet szaporítani. Nem volt időszerű fölemelni két akkora a visitatorok napidiját, öt, illetőleg négy forintra tenni a kiküldött bizottsági tagok napidiját a fuvardijon kívül. Ily teher behozatala előtt be kellett volna kérni az egyes egyházak véleményét, a pénztárak költségvetését, s csak mikor kitűnt volna, hogy van fedezet, szaporítani új tétellel a kiadást. De hát ez nálunk nem szokás.

Nem lehet tagadni, hogy a kerületi képviselő is sokba kerül. Egyházmegyénk csak nem régiben is arról volt nevezetes, hogy nyaláb számra küldözgette föl az indítványokat a kerületi (akkor még zsinati) gyűlésekre. Hát most nem lehetne-e egy kis mozgalmat abból a czélból kifejteni, hogy a képviselőség ne kerüljön olyan sokba? S még ha talán kivihetetlennek látszik is a képviselők számának apasztása s napidijának lejjebb szállítása, nem hiszem, hogy megtakarítást ne lehetne eszközölni már csak azért is, mert hiszen a kerületi képviselők alig fele számban szoktak megjelenni a gyűléseken, s az egyes egyházak mégis valamennyi képviselő részére előirányzott mennyiségben fizetik a fizetendőket.

Jól tudom, hogy az ellenkező nézetűek sokat hozhatnak fel az elmondottak ellen. Lássunk belőle valamit.

Egyik az, hogy a terhek ellen való zugolódás igen

kellemesen hangzó nóta a publikum fülében, s én azért szeretek ezen a vessző-paripán lovagolni. De ez csak úgy volna érv, nem az ügy, hanem személyen ellen, ha én ezt holmi kortesfogásból tenném. Hagyjuk ki a vitából a személyt, maradjunk a tárgynál, s akkor nincs magállható ellenmondás. Aztán különben is van ennél a zugolódásnál kellemesebben hangzó nóta is. Teher-könnyítésnek hívják. A visitatio erősen nyomozza, hogy nem költetett-e el az alaptőkéből? Abból ugyan a nélkül sem volna szabad elkölteni, ha a visitatio nem vizsgálná is, de mire tegye kezét a kurátor, mikor egy ezernyi lélekkel bíró egyházból is úgy 32, azaz harminckét frtot szállít el a visitatio? Ha nem fizet, exekuczió alá jön a kurátor tehene; tehát hogy kikerülje, költi azt, a mi van. Az igaz, hogy az évi adót sincs mi-ből fizetni; az is igaz, hogy a meglévő kis alap ilyen módon folyvást apad, s ha végkép elapad, kíváncsi vagyok rá, hogy mit foglalhat le a közpénztárnok úr, mert ilyenkor még az is megcsik, hogy kurátor sincs, nem is vállalja el senki. Így bajos lesz a kurátor tehenét lefoglalni. Vagy talán utána a papé jön? Bezzeg, ha tehene nincs!

Z. V.

(Vége következik.)

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBOL.

Kolozsvárt, 1881. febr. 6.

Jelen vannak: Incze Mihály, mint elnök, Lészai Ferencz, dr. Kolozsvári Sándor, Szász Béla, Parádi Kálmán, Bodor Antal titkár, Szabó Ádám számvevő, Deák József pénztárnok.

Az ülésen kívül elnöki ellátott 27 ügy bejelentése és tudomásul vétele után, tudomására hozatván ig. tanácsunknak, hogy n.-sajói egyházközségünk az ott most folyó tagosításnál képviselve nincsen, útasittatik a n.-sajói dékán, hogy haladéktalanul gondoskodjék minden egyházközség képviselteséről.

A tasnádi egyházközségnek megszavazott 2600 frt. kölcsönösszeg kifizetése helybenhagyó tudomásul vétetik; a kötelezvény mellékokmányaival együtt áttétetik az egyházkerületi pénztárnokhoz.

Bodor Géza külföldi egyetemen tanuló ev. ref. papjelölt segélykérése következtében útasittatik a pénztárnok, hogy mutassa ki az akadémiai alap múlt évi kamatainak mennyiségét; a javadalom kiosztása f. é. márczius első vasárnapján tartandó ülésre halasztatik.

A kézdi egyházmegyében n. Vitályos György elhalálása következtében megürült egyház. képviselői helyre m. Domokos Albert úr választatott meg. A választás szabályszerűnek találtatván, igazoltatik.

Csiszór Gábor esperes jelentése alapján, mely szerint az uzoni egyházközség által Pünkösti Ferencz választatott meg egyházkerületi képviselőnek, a megejtett választás igazoltatik.

Láng Károly moldva-oláhországi missionarius f. é. január 29-éről keltzett jelentése tudomásul vétele kapcsán

határoztatik, hogy a missioi állásról a convent elé terjesztendő jelentésben hivassék fel a figyelem oly alap előállításának szükségességére, a melyből a missionarius pap fizetését emelni lehetne.

Kovács Gyula számadásai a számvevői és számadói megjegyzésekkel, az ig. tanácsnak ez érdemben hozott határozatával, a n.-enyedi főtan. előjáróság ide vonatkozó fölterjesztéseivel áttétetnek végellátás végett az egyházkerületi közgyűléshez.

Pénztárnok rovatos kimutatás benyújtása kapcsán jelentést tesz az egyházkerület központi kezelése alatt álló tőkék, magyar aranyjáradék és magy. vasúti kötvények vásárlása eredményéről. Számvevői vélemény alapján az útalvány pénztárnoknak kiadatik és útasittatik, hogy a rendszeres fizetések alapját képező tőkék beveendő kamat-mennyiségéről a vételjogosultakat minden lejáratkor értesítse.

Pénztárnok jelenti, hogy a baczai egyházközség 2920 frt névértékű kisorsolt kötvény beváltási összegét kezéhez vette és azon 3200 frt névértékű úrbéri kötvényt vásárolt; ezenkívül még több kisorsolt kötvény elhelyezését jelenti be. Eljárása helybenhagyó tudomásul vétetik, s az útalvány részére kiállittatik.

A görgényi egyházmegye közgyűlése ajánlattal fölterjeszti a szászrégeni egyházközség kérését újonnan építendő temploma költségeinek fedezésére kieszközölendő könyöradomány gyűjtési engedély iránt. Az engedély megadatik, fölterjesztetvén a kérvény a kultuszminiszterium útján a belügyminiszter úrhoz helybenhagyás végett. Az illető egyházközségi előjáróság figyelmébe ajánltatik, hogy a gyűjtőket kezesség mellett küldje ki.

A deési egyházmegyei esperes fölterjesztése alapján megerősítettik a hidalmási egyházközség módosított papi díjlevele.

Vályi Pál marosi egyhm. esperes jelenti, hogy az ákosfalvi és cserefalvi egyházak újból felekezeti iskolát állítottak. Esperes fölhevitatik, hogy küldje fel a tanfelügyelővel kötött szerződést; biztosítsa az ákosfalvi birtokosság által iskolai költségek fedezésére följánlott évi 50 frtnyi segélyt; adjon fölvilágosítást: vajjon szabályszerű pályázat közzététele útján történt-e a tanítók választása az illető egyházközségekben?

A vajdahunyadi egyházközség vagyoni ügyei érdekében fölhevitatik az esperes, hogy a volt számadó ellen, ha számadásait még be nem adta volna, indítsa meg a fölhevítési pert. Egyszersmind megbizatik esperes a fia, hogy az illető egyházközség által elköltött tőkék visszahelyezését szigorúan ellenőrizze, tudtúl adván az egyházközségi előjáróságnak, hogy az urasztali pohár eladását ig. tanács nem engedélyezi.

A n.-enyedi főtanoda előjárósága jelenti, hogy a Bogdán Lajos volt gazdagondnok számadásainak átvizsgálására kiküldött bizottság munkáját bevégezte s az előjáróságnak beadta. Az előjáróság a munkálat azon részét, mely részletes kifogásokat foglal magában, közölte Bogdán Lajos számadóval, két havi határidőt tűzvéni ki felelete megtételére. Tudomásul vétetik.

Számvevői jelentés alapján tárgyalatik a frátai magyar népiskola vagyoni ügye. A számadási összegek megállapítottak és az észlelt hiányok kiegészítésére a gondnokság felhivatik.

Főt. Nagy Péter püspök beterjeszti a presbyterianusok múlt évi szeptember havában Philadelphiában tartott gyűlése fölhevítését eredeti és fordított példányában. A közelebb tartandó egyházkerületi közgyűlés elé terjesztetik.

Szász Béla bemutatja a kiküldött bizottság nevében a domestica gyarapítása érdekében hitsorsosainkhoz intézendő fölhevítés szövegét. Egész terjedelmében elfogadattván, ki nyomtatásával a titkár bizatik meg.*)

Ezen kívül még néhány kisebb jelentőségű ügy intéztetett el.

r. t.

VIDÉKI ÉLET.

Apró dolgok.

Régi elhatározásom, hogy legalább havonként tudósítom e lap olvasóit egyházi életünk nevezetesebb dolgairól. S bár az első hónap utolsó napja is eltelt: úgy érzem magamat, mint az újdondász az uborka-idény alatt, mikor se színház, se országgyűlés: nincs újság. Hogy a visitatiót várjuk: nem újság. Maga az egész visitatio, mint intézmény, aligha nem régibb akár az öreg bibliánál, s bár évenként megújúl, a mai időszámítás szerint mégis elmaradt a világtól valami 13 (tizenhárom) évvel. A ki nem hiszi, nézze meg, melyik évben készültek a visitationalis kérdések? Jó szerencse, hogy a visitatio gőzerővel szokott működni. Ez menti meg attól a vádtól, hogy nem maradt el a kortól. A napi díj nem sok, újabban emelni hamar volna, mert csak nem régibe duppláztuk meg. Na de követjük az angolokat: „az idő pénz“. Ezt pedig úgy bizonyíthatjuk be, ha 24 óra alatt minél több egyházat vizsgálunk meg. Azért a működés kifogástalan, kivált ha a visitator a saját egyházában vizsgál. Ismeri az ügyek bonyaldalmának útját, s a munka annál hamarabb megy. Ahhoz pedig kétség sem fér, hogy a visitator saját egyházában szigorúan vizsgál, mert azt nem lehet föltenni, hogy kár akarná saját egyházának. Szóval őszintén föltárja, ha baj van. A számadás vizsgálása is biztos. Elviszi a jegyző a számadás eredetijét, otthon nyugodtabban összeadhatja s kivonhatja. Azon a 27 kérdésen sem „muszáj“ ez idő szerint sort venni, mert egyik körlevél elrendelte, hogy a feleletek egyháztanácsai gyűlésben jegyzőkönyvileg készítenek el. Szinte kár egyúttal ki nem nyomtatni s a jelentést portomentesen beküldeni az esperesi hivatalhoz. A visitatio szépen otthon is maradhatna. Megmaradna az egyház ládájában a visitatori nap- és tartásdíj, szóna és zab ára. (Ez is visitationalis kiadás.)

Ergo hozzuk indítványba, hogy „praeterea censeo vi-

*) Lapunk élén olvasható.

sitationem esse delendam.“ Ha én nem indítványozom, indítványozza a papnék fölboszantott serege. Mert hogy a tiszteletes asszony megfőzze azt a jó magyaros obédét, s a nt. visitator urak akkor üljenek szekérre, hogy tovább menjenek egy házzal, ez egyfelől, hogy többet ne mondjak, udvariatság, másfelől a szomszéd tiszteletes asszonynak nagy zavar, mert még se ebédrel, se fűtött szobával nem várta a visitatiót! Bár éhen maradna! ne sietne olyan nagyon.

Ezerszer bocsánat, mégis szolgálhatok egy valódi újsággal: készülünk a családkönyvek munkálatával. Ez a népszámlálás kissé felültette traktusunkat. Elhatározta „annak ötletéből“, hogy a népszámlálás most lesz, miszerint ez alkalmat megragadva, a papok készítsék el a családkönyvet. A határozat csakugyan „ötletnek“ bizonyult. Mert a népszámláló lap rovatai egyáltalában nem találunk a családkönyvével. Legfőlebb, hogy „mikor született?“ S hogy erre milyen pontos volt a felelet, édes kevés kivétellel, csak az tudja, a ki számláló ügynök volt. Hát még a hol a papnak is el kellett vállalni a számláló ügynökséget? Annak ugyancsak volt ideje „annak ötletéből“, hogy most népszámlálás van, családkönyvet készíteni. A népszámlálás csak annyiban szolgáltatott adatot, a mennyiben nem szerint meg lehetett a lapokból tudni biztosan a lelkek számát. Családkönyvből azt úgy sem lehet tudni. Mert ha az „ember-telekkönyv“, mint nevezve volt, e czélnak nem felel meg, mint a telekkönyvből is óriási munkálattal lehetne kiszámítani, hogy mennyi a föld terület? De tovább nem írom. Kopogtatnak. Jön a szomszéd egyházi, jelentvén, hogy a visitatio útban van. El sem olvashatom a levelet, már itt is vannak az urak. De már így csakugyan gőzerővel haladunk.

n. t.

EGYHÁZI LAPSZEMLE.

A „Protestáns egyh. és iskolai Lap“ idei 6-ik számában Péterfi Dénes a „Keresztény Magvető“ egyik szerkesztője felel a protestánsok által részint magánúton, részint a sajtóban már több ízben kifejezett ama kifogásra, hogy miért nem használják folyóiratuk címében a „Keresztény“ szó helyett a „Keresztyén“-t. Cikkirő szerint a protestánsok azért támadják meg a keresztény szót, mivel nézetük szerint a keresztből származik, s így nem azt fejezi ki, mit a christianus, melyet ők kereszttyénnel vélnek legjobban lefordíthatónak. De a megkülönböztetést legkevésbé sem látja igazoltnak, mert szerinte mind a keresztény, mind a keresztyén a christianusnak felel meg. E mellett bizonyít az a körülmény, hogy nyelvünkben Sebastianusnak mind a Sebestény, mind a Sebestyén átfordítása ismeretes, és a nép nyelvében a Sebestény vagy épen Sebestén elterjedtebb. Még ecclatantsabb példa az, hogy a Keresztélyt, melyszintén a Christianusból van áttéve, senki sem mondja Kerestyélnek.

Cikkirő előtt az a föltevés, hogy a keresztény a kereszt-től származnék, kevésbé látszik valószínűnek. Ugyanis nem tartja képzelhetőnek, hogy míg az összes európai nyelvekben a christianusnak az illető nyelv természetéhez alkalmazott formái mind ugyanazon értelemben (Krisztust követő) használva fordulnak elő, addig a magyarban a keresztény szóhoz más fogalom (keresztet követő) köttetnék. Cikkirő azon nézetben van, hogy mind a keresztény, mind a keresztyén szóban egyes ugyanaz a törzs (kereszt), és a szó eredeti értelmén mit sem változtat akár a t, akár az n után tegyük az y lágyítást. Minthogy pedig a keresztnek tözsszó gyanánt fölvétele származékai által nincs indokolva, mind a keresztény, mind a keresztyén a christianus módosításának tekinthető.

Végül kijelenti, hogy a kérdéses két szó közül a kereszténynek a szép hangzatért adnak elsőséget, és folyóiratuk czimén annál kevésbé hajlandók változtatni, mert teljesen hódolnak azon férfú geniusának, kit Magyarország legelső nyelvészei között tisztel, ki a vállalat egyik megalapítója volt, s a ki annak „Keresztény Magvető“ czímet adott t. i. a b. e. Kriza János.

A „Debreceni prot. Lap“ 4-ik számának „Jövő zsinatunk légköre“ feliratú névtelen cikksorozata első közleményében ezt olvassuk:

Háromszáz év óta tartotta magát a magy. protestantizmus — és nem méltatlanul — nemcsak saját létele és szabadsága oltalmazójának, hanem első sorban nemzetiségünk és alkotmányos szabadságunk őrének is. Mikor nemzetünk e legdrágább kincsei fenyegetve voltak, a protestantizmus szólalt fel és fogott fegyvert, ha kellett. Az evangélikus rendek hatalmas politikai pártot is képeztek. 1867-ben a nemzet kibékült uralkodójával és a százados küzdelem bevégeződött. Az 1868-iki 53 §. ismételve biztosította a protestánsok vallásszabadságát. Sok küzdelem vár még a protestantizmusra, de ezek nem lesznek többé politikai természetűek. Nemcsak a róm. katholicizmus, hanem az állami élet némely oly áramlatai ellen is lesznek vagy lehetnek küzdelmeink, melyeknek pártolását az államra ráerőlteti a modern cultura; de e küzdelmeket a tudomány és eszmék fegyverével folytatjuk, nem pedig úgy, mint nemzeti vagy politikai párt. És e küzdelmek nehezebbek, háládatlanabbak. Avagy nem tapasztaltuk-e az utolsó években, hogy hitsorsosaink közül többen meghidegültek és meglankadtak az egyház iránt. A korszellem és a létező állapotok némileg új irányt szabtak a protestantizmus elé.

Végzetes volna, ha a magy. prot. egyház többsége észre nem venné, miszerint a protestantizmus sorsa nem az autonomia lépten-nyomon hangoztatásán, hanem azon fordúl meg jelenleg: képes-e olyan életerőt, munkakedvet és egységet adni egyházaiba és egyes tagjaiba, a milyen most nincs, de a milyennek lenni kell, ha multjához képest elmaradni és süllyedni nem akar.

Rendeztessek az egyházi és iskolai közigazgatás, ho-
zassék be a prot. egyházba az erő kifejtésre szükséges egy-
ség, ébresztessék fel belső bajaink orvoslása iránt a köz-
érzület, teremtessenek új anyagi források: ilyen formák

azok a remények, melyeknek ha nem is valósítását egy-
szerre, de előkészítését reményli a zsinattól a protestánsok
várakozása.

AZ ERD. PROT. KÖZLÖNY 'TÁRCSÁJA.

ADALÉKOK A KOLOZSVÁRI REF. EGYHÁZ TÖRTÉNETÉHEZ.

(III-ik közlemény.)

Közli: *Herepei Gergely*

De lássuk az iratot eredetiben.

A kolozsvári Tiszt. Ref. Consistorium áll, a Tiszt. miniszteriumból, ugymint három Pap s három Professorbul és 24 Civisekből. Ezt így állították volt fel Néhai Boldog emlékeztető Fejedelmek, a mint hogy minden donatiokban ez úgy iratik, beneficium autem hoc volumus administrari, medio ipsorum Civium, bonae famae, et Conditionis, ad id, per Consistorium ibidem iam erectum Deputatorum, et quicumque hoc vel aliud nostrum beneficium ad profanos usus converterit, debeatque elibro viventium.

És egész b. e. Apafi Mihály fejedelem idejéig az 24 Civisek közül volt két Curator e senatoribus, a consistorialis házban lakot az első Pap de Curatori titulust nem viselt, hanem az két Curator fojtatta az Eccla dolgát s Collegiumét, azután a Város meg Nemesítettvé a Török gyakor irruptioja miat, a városban Kapitányság Hadnagyság állittatván fell. Sok Tkts nemesek Házat szerezvén otan, a Tkts Nemességéből is tétetek Consistorialis Personák, mint Polyik ur, Balkó ur, Keczelei ur, Kabos uramék, Uljhellyi ur, Vajda János ur etc. De ismét a Város redeálván ad Statum Civilem elhalván s ki is származván ad comitatus, ismét redeált ad priora.

Azután, hogj Apafi Mihály Fejedelem holta után ceszált a beneficium, a Salaristák Salariuma restantiában marat a ministerium panaszkodni kezdet, a Curatorok mentek arra, hogj az első Pap vegjen Curatori nevet, az edgjik Professor légjen notarius, hogj mindeneket lássanak, tudgjanak s ne kételkedjenek a Curatorokban, és legelső Pap Curator volt T. Sárpataki Mihály ur, notarius T. Csepreghi Mihály ur, azután T. Szathmári János ur Curator, T. Némethi Mihály ur notarius, azután T. Soos Ferencz ur Curator, notarius Baczoni Máthé ur, most T. Baczoni ur Curator T. Verestoi ur Notarius.

A város megnemésítésétől fogva mindenkor volt a Mlgs urak közül e gremio Excelsi Supr. Consistorii, két Curator ur, az kiket a kolozsvári ministerium és Curatela ugjes bajos dolgaiban requiraltak, és a Supremum Consistorium előtt orvoslását azok által ellaboráltatták, kivált a Collegium dolgát, de az administratioban magokat nem im-

plicálták, sem raok (ratiok) ventilálásában soha sem voltak, a mint hallottam néhai mlgs b. e. Bánffi Dániel Groff, öreg és ifjabb Teleki Mihály urak, Vas Györgj ur, öreg Rhédei Pál ur, második Bánffi Dienes és Bánffi Györgj urak, mostan közelebb Groff Bánffi Györgj és Gróf Teleki Pál uramék ilyen Curatorok voltak.

Hanem ante A. 1720 némelj nyugtalan elméjü emberek a kolozsvári Curatela administratiojában hibát keresvén kivált a Praeceptorok, mensualisták fizetatlensége iránt a Telekiánum ezer forintnak nem sanctificatioi iránt, és valami 800 véka buzának annuatim ki nem adatatásáért, feles projectumokat a Collegium részéről adtak volt b e a Mlgs Spr. Consistoriumnak, a melly majd három esztendeig pro et contra ventiláltatván, és sok volna leirni, hanem mindazokat demonstralja már A. 1720-ba tött Complanatio, melly szerint a kolozsvári Consistorium ma áll ebben a szép rendben:

A parte Excelsi Supr. Consistorii vagjon a Mlgs Supremum Consistorium Comembrumi között, egj Mlgs Inspector Curator, a kiis elsőben volt Tkts Rhédei Ádám ur, azután voto etiam Supr. Consistor. adatot hivatal L. B. Bánffi Farkas uramék, és juxta contenta Complanationis mindenekben admitáljuk. A parte ministerii Praeses Consistorii az első Pap, a kiis most T. Baczoni Máthé uram. A parte Collegii notarius, a kiis most l. Verestoi uram.

A parte Civium e prioribusque két Curator akiis most nztos Pataki Páll ur, még néhai Erdélyi János ur hejibe más nem tétetett obb certas raones (rationes.)

Az Exactoria penig áll ezekből. Az Inspector Mlgs ur Praesideál, a Notarius a Tiszt. Professor, e Gremiis Consistorii két Senator, s két Consistorialis arra érdemes személlyek.

Rationisták ezek A Quartás mintégj Generalis Perceptor a kinek kezín fordul meg, a kolozsvári buza bor Dézma az Ispán administratum, és egjebb publicus fundusok kik a Collegiumot és Ecclesiat in concreto concernálják, ezen officiumban vagjon most D. Enyedi István ur.

Az Ispán ki az Eccla és Collegium Jozságira visel Gondot és azokban oconomisál, ez most Gyarmati Szabó János ur.

Az Harangoztato Gazda, ki az harangokra visel Gondot és annak proventussából procurállja, az Collegium számára deputált három Sütő Házakat, ezen hivatalt most viseli Uljhellyi Sámuel ur.

Az Exactorok penig most, Az Inspector Curator eo

nsga mellett T. Verestoi Györgj ur, Pataki István, Ráczi Ábrahám, Némethi János és Balla Péter ur.

Vagyon két égházfi is, a kik által fojtatnak az Ecclának minden szolgálattya, és építelési, a kik most, Marjai Szabo Gergely és Malom János urak, ezek rao (ratio) alat nincsenek mivel ezeknek attestatioi tenéálnak az Exactorián, kivált az építések körül, és erre erős hittel obligáltattak.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1881. febr. 12-én.

— Nemes adományok. A helybeli ref. főtanodai ispotály-alap javára gr. Teleki Miksáné ő nagysága 100, b. Bánffy Zoltán 50 frtot ajándékoztak. Ajánljuk e nemes czélt összes olvasóink figyelmébe s pártfogásába.

— A m.-igeni ev. ref. virágzó egyházközség folyó hó 6-án NagyKároly hidalmási lelkésztársunkat választotta meg lelkészéül. Szerencsét és sikert kívánunk ifjú collegánk működéséhez új állomásán.

— Eötvös-ünnepély. M.-Valkón Székely János, a községi iskola vezértanítója, az Eötvös-alap javára folyó hó 2-án sorsolással egybekötött Eötvös-ünnepélyt rendezett Gilyéni Poli kartársu és tanítványai közreműködésével. Kisorsoltatott Petőfi illusztrált diszkiadásának egy példánya és az „Ország-Világ“-nak tíz melléklete (képek). A tisztajövedelem 12 frt. 85 krt tett, mely összeget Székely János vezértanító úr a maga részéről is 1 frtot csatolván hozzá, a helybeli gyűjtő bizottságnak beszolgáltattott.

— Jubiláló tanár. E hó 6-án ünnepelték meg Terray Károly 40 éves tanári jubileumát Losonczon. Terray érdemekben megüszült aggastyán, az 1849-iki gyászos katasztrópháig a losonczy gymnasium igazgatója volt, a várost ért csapás után azonban kenyér nélkül maradt, míg az oszgyáni ev. gymnasium igazgatójának hitták meg, s mint ilyen az intézetet virágzóvá tette s számos derék fiút nevelt a hazának. Három év mulva Rimaszombatba tette át lakását, miután az ottani gymnasiumot az oszgyánival egyesítették, s midőn Losonczon tanítóképző-intézet alapították, annak élére Terrayt nevezte ki Eötvös miniszter. Azóta itt működik sikerrel. Tanítványai szépen ünnepelték jubileumát; az 1848. előtt volt tanítványok diszes albumot, a jelenlegiek pedig ezüst-koszorút vittek át a jubilans lakására, s e mellett közel és távolból százakra menő üdvkivánat érkezett számára. Az ünnepélyt fényes diszebéd követte, melyen megjelentek a város és vidék celebritásai, s számos felköszöntőben ünnepelték a jubilanst.

— Carlyle Tamás, a nagyhirű angol író folyó hó 5-én, élete nyolczvazhatodik évében meghalt. Több mint félszázad óta ismeretes neve nemcsak Angliában, hanem a kontinensen is, műveit pedig az egész művelt világ olvassa, bár nem mindenütt egyenlő tetszéssel. Legnevezetesebb munkája: „A francia forradalom története“ magyar nyelven is megjelent az akadémia kiadásában. Ezenkívül jelentékenyebb történelmi művei még: „Cromwell“ és „Nagy Friegyes története.“ Mint történetíró nem állott oly magasla-

ton, mint Macaulay; előadása inkább epikai, de éles ítéllete, eszmegazdagsága annál megragadóbb. Nagyobb történelmi művei mellett irt számos kisebb essayt Burns Róberttről. Schillerről, Bismarckról stb. A német irodalomnak általában legalaposabb ismerője volt, s az évszáz elején érintkezésbe lépett Göthével is, lefordított számos német költeményt angol nyelvre, ismertette a német irodalmat és bölcsészetet. Általában nagy német barát volt. A nagy író egyébiránt feltűnést okozott sokszor különöz eszméivel és ítélleteivel is. Egyik művében „Az újra összevarrt szabó“-ban kegyellen bírálát alá vette az angol társadalmat; 1850-ben pedig „Letter das pamphlety“ czimű kötetet adott ki, melyben vad szenvedélylyel ítélte el az 1848-ki mozgalmakat és a haladást. Pamphletjei feledékenységre merültek, de nagy történelmi művei állandó emléket biztosítanak számára Anglia és a művelt világ legkiválóbb szellemei sorában.

— Nagybecsű mű. Warga Lajos, sáros-pataki theol. tanár „A keresztyén egyház történelme“ czimű nagyszabású művének első kötete megjelent s szerkesztőségünkhöz beküldetett. Most csak jelezzük a megjelenést, föntartva lapunknak a tűzetesebb méltatást.

— Nyilvános köszönet. Nagy-sajói ev. ref. egyházközségünk elhatározván a múlt évben, hogy diszes templomba orgonát állíttat, az alapúl szolgáló összegnek egy részét kiróttta önmagára, más részét pedig kegyes szívű adakozóktól reméli összegyűjthetni. Az alap gyarapítására adakoztak tek. Stanescú Imreh ügyvéd 1 frt., tek. Malom Zsigmond tagosító mérnök 1 frt., tek. Bod Aladár mérnöksegéd 1 frt., tek. Tallos Sz. gazdatiszt 20 kr., N. N. 25 kr., N. N. 10 kr, Detto 5 kr. Nevezett adakozók szives adományaikért fogadják a n.-sajói ev. ref. egyházközség hálás köszönetét. N.-Sajón 1881 febr. 8. Tőkés József a nagy-sajói ev. ref. egyházközség papja.

— A Táborszky és Parsch nemzeti zeneműkereskedésében zenemű jelent meg ily czimen „Technikus csárdás“. A budapesti József műgyetem hallgatóinak. Az 1880-iki technikus bálra szerző: Szabados Károly. Ára 1 frt.

— A „Protestáns Pap“ szerkesztői Lágler Sándor és Kálmán Dezső kölesdi papok, Gerok egy nagyobb művét, az Apostolok cselekedeteiről írott könyv felelt mondott biblia-magyarázatait szándékoznak irodalmunkba átültetni. Az egész mintegy 40 nyomtatott ivre terjedő mű 4 füzetben fog megjelenni, az első füzet már f. é. márczius végén, a többi 3-3 hónapi időközökben. Az egész mű ára 4 frt. A kik a pénzt útalványozzák, azok a füzeteket keresztkötésben, bérmentve, a többi megrendelő utánvételt kapják. Megrendelési határidő február vége. Pénzek és megrendelések föntnevezettekhez küldendő K. Kölesdre (Tolna vm.)

— Vettük a Czelder Márton szerkesztése és kiadásában megjelenő „Vasárnap“ első évfolyamának 18 és 19-ik számát. Amannak tartalma: A véres víz (vers). A Káplár Bibliája. Könyves Tóth Kálmán. Simon Sámuel sirjára emlékkoszorú. Szentpéteri Sámuel. Bibliaolvasási kalauz. Ennek: Jézus a tengeren! (vers.) Medgyes Lajos. A jegygyűrű. Sága Emil. Lesznek-e a fekete foltok valaha fehérrek? Láng Adolf. Emlékezés karácson estére. Petrovics Soma. Bibliaolvasási kalauz. Apróságok. Miért van négy evangyéliom. — Az én atyám soha som imádkozik. — Egy izsákos ember gyógyítása.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőségi s kiadói szállás:

b.-farkasutcza 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldö-
ménynek czimzandók.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyujt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Révész Imre. — Hivatalos rész. — A Philadélfában tartott presbyteri gyűlés bizottságának szózata az ösz-
szes presbyteri egyházak leszkészeihez, presbytereihez és minden egyes tagjaihoz! Vm. Blaikie. G. D. Matheus. — A szilágy szolnoki
egyházmegye közgyűlésének figyelmébe. Z. V. (Vége. — Egyházi lapszemle. — Különfék. — Körösvények.

RÉVÉSZ IMRE.

Szül. 1826 január 14-én; meghalt 1881 február 13-án.

Sirák könyve 14-ik r. 1 sat: Dicsérjük a dicsőséges férfiakat, a kik az ő birodalmukban ural-
kodtak; nagy erejű emberek, okossággal fölékesítették, kik a
próféták méltóságát hirdették és vezették a jelenvaló népet. Az
ő testök békességben temettetett el és az ő nevek nemzetségről-
nemzetségre él. Az ő bölcsességekét beszélük a népek és az ő
dicséretöket hirdeti a gyülekezet.

Midőn a lombkoszorúza erdő fölött hirtelen összegyűlnek a setét árnyak, s a vész zúgásától
megrendülni látszik az ég s föld; midőn az egybeverődő fellegek mélyéből kitörő hang a természet
és erőinek csodás hatalmáról csodás dolgokat beszél; midőn lesujt a villám lángpallosa, s a bércz or-
mán a legerősebb törzs, királyi koronájával együtt, egy szempillantás alatt alázuhan a mélységbe, s
hullásának moráját még sokáig búsan visszhangozza az erdő: az erőtlen embernek szive önkénytelenül
is megremeg, s ajkán elhal a szó

Ez a kép a te képed, szerette Anyaszentegyházam, mi magyar Sionunk! Mert a setét árnyak
a te láthatárodon gyűltek össze; a jajszó, mely az egész hazán átnyilallott, mindenekfölött a te
veszteségedet hirdeti; a villám, mely lesújtott, a te Libanonodnak törte ki egyik legerősebb cedrusát!

Tied vala Ő, ez a dicséretes és dicsőséges férfiú, ki a te töréseiden állott őrt, ki a te iga-
zadnak, jogaidnak, szabadságodnak védelmére szentelte föl egész életét. Tied vala Ő, az a nagyerejű
férfiú, ki ha kellett szemben a trónnal, ha kellett szemben a te népeddel is, hitének rendületlenségé-
vel, akaratának törhetetlenségével megállott tántorithatatlanul, és meg nem rendült soha. Tied vala
Ő, a proféták méltóságának palástját vállain hordó lelkipásztor, kinek ajkairól az elhangzó ige a
velök megoszlásáig hatott, lelkeket győzött le és sziveket hódított meg. Tied vala Ő ismereteinek
minden kincseivel, munkaerejének egész teljességével, az Úr háza s népe iránti szerelmének egész
lángolásával, s még az aggodalmak s kételkedések is, melyek néha lelkére borúltak, a te jólétedért
való töprengésének valának árnyai.

Klio ércztolla lesz hivatala megörökíteni emlékét, s behelyezni őt a magyar protestáns anya-
szentegyház legjobbainak s legjelesebbjeinek Pantheonába. Mi a váratlan veszteség súlya alatt meg-
hajolva, e pillanatban csak azt érezzük, azt tudjuk, hogy sorainknak egyik legkimagaslóbb alakja
volt, nemcsak összeomlott pórhajlékának hatalmas méreteivel, hanem szellemének evangeliomi hitével,
bölcsességével, mely méltó arra, hogy beszéljék a népek, s dicséretét hirdesse az egész gyülekezet.

Legyen emléke örökre áldott!

Révész Imre született Új-Fehértón (Szabolcs-megyében) 1826. január 14-én. Atyja Révész Pál szegény fehértói jegyző, elhalván mellőle, kilencz éves korában, anyyira a szó teljes értelmében árván maradt, hogy még oly pártfogója sem akadt, ki legalább tanácsával gyámolította volna. Ki lett taszítva a nélkülözés s nyomor karjai közé, s az elhagyott gyermek érzett elég bátorságot ezek ellen megküzdni. Tanulmányait a debreczeni ref. kollegiumban végezte, még pedig iskolánk történetében talán páratlan sikerrel.

1844-ben, — Révész akkor 18 éves volt, a magyar kir. egyetem a következő pályakérdést tűzte ki: „Mi az oka, hogy Magyarország fennáll és nem enyészett el, mint a hunok, gepidák, avatók és más népek által a Duna és Tisza mellett alapított birodalmak.“ S a gyerkőcz tanuló elég vakmerő volt e kérdésre pályázni, ámbár néhány hónap múlva műve kiadása után csakugyan megbánta tettét, s vissza akarta venni az előtte már ekkor csekélynek látszó pályamunkát; azonban a bírálók már akkor készen voltak, a jutalom kihirdettetett s a nyertes a pályázók közt Révész Imre lón. E művéről szólva, így irt egy ismerősének: „ha mostani eszemmel nézem: nyomorult silányság az, de szép tárgyánál fogva még ma is édesdeden emlékszem rá.“

A diadal koszorúja nem kábitotta el az ifjút. Kettőzött szorgalommal irányá tanulmányait a nemzet történelmére, melynek ősi dicsősége iránt csaknem a rajongásig fokozott tisztelettel viseltetik.

Már iskolái bevégezte előtt elébb szentmihályi, később balmaz-újvárosi lelkésznek hivatott meg, úgy de ő ismeretek szerzése céljából külföldi utazásra indult. 1851-ben meglátogatta Bécsot, Helvetiát, Hollandiát, Belgiumot. Utjának több részletéről az akkori „Magyar Hirlap“-ban terjedelmes közleményeket adott ki.

1854-ben szentesi, 1856-ban debreczeni lekipásztor s a tiszántúli ref. egyházkerület levéltárnoka lett; megtiszteltetett a hittudori és a magyar tudományos Akadémia levelező tagja czimével; alapítója, kiadója, szerkesztője 1867-től kilencz éven át a „Magyar Protestáns egyházi és iskolai Figyelmező“ című tudományos folyóiratnak. Ő irta meg Kálvin János reformátor életét először magyarul, mely igen elterjedt könyv két kiadást ért. Elsőrangú buvára volt a magyar prot. egyháztörténelemnek, nálánál e téren, a forradalom után s óta senki többet nem tett. Évről-évre szaporodtak munkái, egy-egy kiegészítő szakaszát, fejezetet képezők a hazai prot. egyháztörténelemnek. Dévay életrajza és irodalmi művei a magyar reformáció kezdetére is új fényt vet, a Herzog-féle nagy német theologiai Encyklopaediában e mű nyomán ő vezette a német tudós világ elé legalaposabban Dévay stb. czim alatt a magyar reformáció kezdetének történetét; Erdősi János másik reformátor élete, szinte egy új szakaszt képez a hazai prot. történelemnek; úgyszintén a Wittenbergi főiskoláról, Sinairól, énekes könyvünkről, a depr. főiskoláról, zsinattartásunk

multjáról, prot. iskolánk autonomiájáról, Meliusról szóló terjedelmes dolgozatai és egyéb nagy fontosságú kisebb értekezései is p. o. Huszár Gál reformátorról (1862) stb. A magyar prot. egyház szabadságát feliratokban, tudományos érvekkel dús önálló munkákban védte; a prot. egyházalkotmányt a legkisebb részletekig kifejté, felderíté s ez által egyházi törvényhozásunkat is irányozá; a patens mozgalomkor az egész egyház hallgatott s ment szava után; máskor a népiskolai törvény meghozatalakor, zúgó viharával szemben rendíthetetlenül küzdött a felekezetek s egyházunk jogai érdekében. A legjelesebb tudományos folyóiratokban számos nagybecsű dolgozatot bocsátott közre, mindenikben alaposág, itészeti elme, tiszta nemzetiesség, ősi zamatú nyelv, megragadó erő, sokszor cátoi szigor, néhol brutusi keserv s aggodás, de magasztos emelkedettség s lelkesedés a szent, a nagy iránt, az ő szellemének sajátos jellemző vonásai. Író ő, kit mindenki elolvas, s kitől mindig tanulni lehet. Széles olvasottsága, forrás-készletei, gazdag könyvtára, vas-szorgalma éleslátású történetiróvá képesíték. Borús és derűs napjaiban mindig egy kép lebegett előtte: a magyar protestáns, az evangyéliomi egyháznak viruló képe.

Történeti művei közül részletesebben csak a következőket soroljuk elő 1) Dévay Biró Mátyás első magyar reformátor életrajza és irodalmi művei (Pest, 1863 8. r. 125 l.); ugyancsak: Dévay ungarisch-reformirte Kirche“ Dr. Herzog: Real-Encyclopädie. Gotha, 1865. XIX. A. 406—24 l.; a 2-dik kiadásban (Leipzig, 1878 III. kötet 572 l.) 2) „Vélemény a magyar protestáns egyházalkotmány felett“ (Debreczen, 1861). 3) A magyar protestáns egyház szabadságának védelme némely tekintélyes német tudósok támadásai ellen. (Sárospatak, 1862 8. r. 92 l.) E műben Lechler, Schenkel, Hoffman, Jakobson s a patens ellen apologiáját írja meg a magyar prot. autonomiának. 4) Erdősi János magyar protestáns reformátor, különös tekintettel némely magyar tudósok balvéleményére (Debreczen, 1859 8. r. 122 l.). Több tekintélyes hazai tudós elakarván vitatni Erdősi protestáns voltát, szerző hatalmasan czáfolja az elvitatók érveit. 5) Méliusz Péter emlékezete, beszéd Méliusz 3. százados ünnepén (Debreczen, 1873 8. r. 34 l.) 6) Adalékok a magyar ref. egyház zsinattartása ügyének multjához. (Debreczen, 1877 8. r. 44 l.) 7) A magyarországi protestáns gymnasiumok államjogi viszonyai. Emlékirat (Debreczen, 1870 8. r. 47 l.) 8) Adalékok a magyar protestáns iskolák autonomiájának történetéhez, 2-ik javított kiadás, Debreczen, 1870 8. r. 98 l. (1-ső kiadás 1869-ben, először a S.-Pataki Füzetekben jelent meg). Vácolja a reformáció hatását hazánkban s a magyar protestáns iskolák üldöztetésének kezdetét s folytatását 1723 és azután az újabb időkig. 9) A magyarországi ref. egyház közönséges énekes könyvéről az énekek szerzőinek névsorával történelmi közlemények (Debreczen 1866 8. r. 43 lap).

Révész Imre rendkívül erős, széles vállú, magas termetű volt, szónoklatai bámulatos hatást tettek, hangja erős volt; mint a menydörgés s lágy, fájdalomtól reszkető, midőn a szenvedő érzést ecsetelte. Szebben kiejtett magyar szó, templomi szószékről még alig hangzott. Kiejtése határozott, szilárd volt, s rendszerbe szedett szép gondolatai mindig a tiszta meggyőződés tolmácsai voltak.

Vasárnap még hallották őt a nagy templom szószékéből szónokolni. Az ige, melyről beszélt, ez vala: „Beszélj a földdel és megtanít téged“ (Job).

Ki hitte volna akkor, hogy a magyar prot. egyház egyik legerősebb oszlopa még az napon megszűnik élni.

Reggel igen jó kedvű volt s a kereskedő ifjak báljából hazaérkezett leányának tréfálva mondta, hogy délután együtt mennek majd kocsikázni.

Délben sem érzett semmi fájdalmat, csak ebédközben kapott egyszerre szívéhez s sietett ki könyvtári szobájába. Itt a szív-fájdalom még nagyobb mértékben vett erőt rajta s összeesett.

A délután folyamában dr. Török, Tegze és Ujházy orvosok tettek látogatást a betegnél és vettek eret. Már fél tál vér ömlött ki, midőn a beteg türelmetlenül kérdezte, hogy miért nem vágnak eret rajta s kérte, hogy lábaitól is bocsássanak vért.

Eszmélete egy pillanatra sem hagyta el, bárha több izben szállották meg görcsök, melyek akadályozták őt a beszédben. Ágyánál síró kedves nejét több izben vigasztalta, mondván:

— Ne sirj édesem. Velünk van az Isten.

A szintén szünet nélkül ágya körül forgolódtott segédlelkészének pedig csaknem a végórában idézte a bibliának eme szavait:

„Nyögök, mint a galamb. Erőszakot szenvedek, oh Uram, adj nyugalmat nekem!“

Az orvosi segély már nem menthette meg. Mindig gyengébb s gyengébb lett, de nyugodtságát folyton megtartotta. Kedves neje gyöngéd szeretettel simogatta arcát, mire Révész csaknem jó kedvvel jegyezte meg: hogy „olyan a te kezéd, mint a bársony“ s kérte, hogy ne vegye rosz néven tőle, ha bókol.

A halál este, valamivel nyolcz óra előtt, következett be. Csendesesen, nyugodtan halt meg, a nélkül, hogy arcának vonásai csak legkisebb változást is jeleztek volna.

* * *

Ravatala a lelkészházban könyvtári szobájában volt föllállítva, mely teljesen be volt vonva gyászfekete posztóval. A megboldogult életének legnagyobb részét, sok éjjelét is itt töltötte buvárkodva, tanulmányozva, ide futott halála előérzetére, azért helyezték a ravatalt is ide.

Révész Imre, mint halljuk, már rég óta szenvedett szívbetegségben, de a baj ily rohamosan, — mint vasárnap délután, ő maga is mondá, — még nem jelentkezett nála. E betegség a család körében rég tudva volt, s mindig reszketve félték a pillanattól, melyben nagyobb mértékben találja megrohanni a csajád fejét.

A temetés igen egyszerű volt, mert a boldogult gyakran fejezte ki óhaját, hogy őt, egyszerűen, fakoporsóba s minden dísz és pompa nélkül temessék el.

Ravatalát többek között Révész Bálint püspök, a helybeli ref. lelkészek, több főiskolai tanár és igen nagyszámú résztvevő közönség látogatta meg.

Temetése kedden délután 3 órakor volt.

HIVATALOS RÉSZ.

184—1881

Nagytiszteletű közjegyző úr!

Az „Erdélyi Protestáns Közlöny“-ben szives közzététel végett igazgató tanácsunk /. alatt visszavárolag közli a presbyteriánusok múlt évi szeptember havában Philadelfiában tartott gyűléséről vett fölhívást.

Az erdélyi ev. ref. egyh. ker. állandó igazgató tanácsának Kolozsvárt 1881 február 6-án tartott üléséből.

Incze Mihály,
ig. tanácsos.
Bodor Antal,
titkár.

A Philadelfiában tartott presbyteri gyűlés bizottságának szózata az összes presbyteri egyházak lelkészeihez, presbytereihez és minden tagjaihoz!

Kegyelem néktek és békesség Istentől, a mi Atyánktól s az Úr Jézus Krisztustól!

Kedves szeretett Atyafiak! Gyűlésünk zártával, jónak tartjuk szívélyes üdvözlettel keresni meg a szövetségünkben személyesen vagy irás által képviselt egyházakat.

Kérünk, örvendeztetek velünk együtt az isteni kegyelem nyilvánulásai felett, melyben e Tanács bőven részesült e jelen, már második összejövetele alkalmával. Az az előzékenység, melyet irántunk philadelfiai barátaink tanúsítottak, az a nagylelkű vendégszeretet, melyben résztettek: nyomot hagyott szívünkben. Mondjatok velünk együtt hő köszönetet mindazoknak, kik időt és költséget nem kímélve, minden várakozáson felül gondoskodtak ügyünk és kenelmünkről. Örvendetes és biztosító volt reánk nézve azon osztatlan érdekelttség, mely a legkomolyabb figyelemmel kísérte tárgyalásainkat. Örömmünk telik annak kijelentésében is, hogy tanácskozásainkat zavartalan egyetértés jellemezte; hogy ámbár, nem egy pont körül, véleménykülönbségek merültek föl: mégis szeretet és gyöngédség sugallták szavainkat. Az összes egyházainkat kiválóan érdeklő tárgyak, teljesen szabadon és behatóan beszéltettek meg, s az e tárgyak feletti eszmecsere: kívánatos és hasznos volt. S hadd mondjuk ki, hogy ezen összejövetele a különböző országokból való atyafiaknak, kik többféle nyelven szólták Istennek csodálatos dolgait, bebizonyítá az evangéliumi reformált keresztyénség lényeges egységét, s előjel-

zette áldásteli dicsőségét az Úr ama napjának, midőn nemzetek, népek, fajok megszámlálhatatlan sokasága fog állani a Thron előtt, a Bárány előtt.

Bizony! Istennek jóságos keze jót tett mivelünk! Magasztaljuk az ő szent nevét mindörökké!

Azonban, el nem válhatunk szövetségünk működési terétől, míg egymással még néhány baráti szót nem váltottunk, s egymást föl nem bátorítottuk volna az Urunk és mesterünk szolgálatában való állhatatosságra.

Tanácskozásaink folytán gyakran fontolóra vettük körünk viszályait és kételyeit. Soha sem volt annyira szükség, mint most, szent János eme figyelmeztetése: „Szeretteim ne higgyetek minden léleknek, hanem vizsgáljátok meg a lelkeket, vajjon Istentől vannak-e?”

Minden igazságot üdvözlő a keresztyén. Tisztelettel figyelmeztet mindenre, a mit a tudomány tanít, vagy a bölcsesség magyaráz. Tudja ő, hogy Istennek művei és igéi között ellenmondás nem létezhetik, s hogy ha ilyesmi fenforogni látszanék: olyankor vagy a művek megfigyelése, vagy az igék megértése tökéletlen. S ő nyugodtan várakozik, míg majd maga az Úr kinyilatkoztatja a most még látkörön kívül lévő dolgokat. Az ő meggyőződése az, hogy a Krisztusban vannak elrejtve a bölcsességek és ismeretek minden kincsei; s az emberek lázas és harsány kiáltásai közepette nyugalomban és bizalomban találja fel erejét. Lenne bár e nyugalom és bizalom a tietek.

Szeretteink a Krisztusban! kijelentjük továbbá, hogy mi ragaszkodunk az Ó- és Újszövetség írásaihoz, mint az egyetlen szabályhoz, mely szerint Istent dicsőitünk kell. Az Írások nemcsak lettek ihletve, de még ma is ihletteljesek, mindnyájunk, minden ember számára. Az élő Istennek Szent Lelke lengi és hatja át Istennek igéjét, melyek életünk és történetünk külön eseményeit is tartalmazzák. Valóban sokfélekép szól Isten; lényének különféle kijelentései s nyilatkozatai vannak. A hol csak látni képes szem van: Ő jelen van; s a hol hallani tudó fül: Ő hallatja magát. De üdvünket célzó akaratának egyetlen mérvadó kijelentése a Bibliában van. E czélből ihletteljes a Szentírás. Legyetek állhatatosak Isten Egyházának, az ihletett ige megbízhatóságának, teljességének, páratlanságának ezen ki nem gondolható tana mellett. Emlékezzünk meg arról, hogy csak úgy becsüljük igazán az Igét, ha élünk vele, ha hirdetjük, ha elmélkedünk felette, ha szívünkbe vessük s életünkben gyakoroljuk. A mindnyájunknak kínálkozó irodalom változatos és bőséges. Mi szíves háláddal fogadjuk, hogy az ismeret ide s tova terjed; de kérünk, ne tévessétek fölöslegessé a Bibliát annak irodalma által; szövegek és idézetek csoportjait ne hagyjátok helyébe jutni, hanem komolyan, alázattal, imáddal, magát e könyvet tanulmányozzatok, lelki dolgokat lelkiakkal vetvén össze s iparkodván Istennek világosságában látni világosságot.

Buzgólkodjunk az Ige hirdetésnek a családi körben való fentartása iránt. A hol a keresztyénnek otthona van: ott kell hogy legyen oltára is. Félő, hogy közöttünk az idővel és fáradtsággal való oly gyakori fukarkodás miatt, a

családi isteni tiszteletnek annyira áldásos gyakorlata: elharmarkodtatik, ha egészen el nem mulasztatik. Podig a család az államnak s az egyháznak magva. A milyen indulatok uralkodnak a házban: olyanok töltik meg az egyházat. Sőt több: a hang, melyen szólunk a házban, az hatja át háztartásunk minden viszonyát és intézményét. Mi reméljük, hogy a lelkészek ez érdekekben teljesítendik kötelességeket nyajassággal, lankadatlanul; s hivatásuk szerint szentül törekednek arra, hogy Krisztusnak hívő népe megtartása s gyakorolja a családi isteni tiszteletet, melyben szülők, gyermekek, cselédek mindnyájan, kik a családi kört képezik, egyesülnek háládatban, imádatban s az életadó Ige olvasásában.

Fölöslegesnek látszhatnék eszünkbe juttatni az Úr napjának, a Vásárnapnak hittelmes megülesét illető kötelességünket, élő jogunkat s a kegyelmi eszközökre vonatkozó kívánatos figyelmet.

Azonban nem kelt-e aggodalmat bennünk, midőn látjuk a keresztyén Szombat szentségének megsértését? Ily állapotok közt, kötelességünk feléleszteni lelkünkben annak tudatát, hogy a hét közzül egy nap határozottat meg, hogy az az Urnak szenteltessék. Bizonyára nem azért, hogy csak az egyetlen nap legyen szent, hanem hogy „fenséges körébe emelve“ tanúságot tegyen és segítsen minket arra, hogy minden napunk szent legyen.

Óvakodjunk a könnyelműségtől, mely folyton növekedik körünkben. Az Úr napjának megszentelése a hétköznapok terheiben megfáradt emberek megnyugtató áldása. Nyilatkoztassuk ki s bizonyítsuk be azt, hogy e nap nekünk ürvendetes, szent és nagyrebecsült. Nem feketét öltött komor és szomorú idő ez nekünk, hanem az Urban való örömről fölzengésének ideje, megszentelve az Ige hirdetés által, mely folytatása ama feltámadási reggel üzenetének: „az Úr nincsen a sírban, Ő feltámadott.“

S most komolyan fontoljuk meg, hogy mi felelősök vagyunk a Krisztusnak s az ő egyházának, a hazának szolgálatában való rendes és szívből folyó részvételért. Nem a szabad választás dolga ez, hanem a szabadon elvállalt kötelességé. A hívő keresztyénnek épeu úgy kötelessége székében ülni, mint a lelkésznek a szószékben állani. Isten igéje közös ügyünk és egyetemes papságunk jelvénye. Ennek okáért, Atyafiak! szabadon léphetvén a szentélybe a Jézus vére által ne hagyjuk el a mi gyülekezeteinket mikép szokásuk némelyeknek.

Hő pártfogástokba ajánljuk egyházunk misszói igyekvéseit s ügynökségeit. Szívünk óhaja s imája, hogy Krisztus népe élet és erőteljesen valóstáná meg az Ő határozott parancsának igazságát: „tanítványokká tenni minden népeket“. Örömmel hallgattuk gyűlésünkön a jelen volt kedves hitküldérek jelentéseit, melyekből meggyőződünk a felől, hogy bár nem nagy dolgok napjait éljük, a Szent Lélek ereje láthatóan nyilatkozik az egyház misszói térein. Bizony! tekintve az egyház kevés-hitűségét, a pogányság köreiből mutatkozó eredmények túlhaladják jogos várakozásunkat s a legszentebb örömmel töltik be szívünket.

Vajha a Szent Léleknek és tűznek új keresztségével áldatnók meg egyházunk! Akkor szabad útja lenne az Isten igéjének s magasztaltatnók az. Akkor a Krisztus evangélioma keresztül törné a gátakat jobb és balfelől.

Szeretteink! világosabban kell fölfognunk Istennek az emberek üdvére irányzott akaratát. Szorosabb egységbe kell lépni Isten lelkével, mely kívánja az emberek szívének viszszerzetését. Gondoljatok Istenre, ki úgy szerette a világot, hogy Egyszülöttét adná érte. Nem érezzük-e mi a szereretet lüktetését sziveinkben? Nem akarunk-e részt venni az Isten országa evangéliomának minden teremtményeknek való hirdetésében.

Kik hivei a különböző egyházaknak — mindazok, kik az Úr igéjének hirdetésére hivatják — nem fognak késni, hálájukat tanúsítani azok nemes támogatása által, kik a térítés szent munkájában fáradoznak; nem fognak késni az Úr kincstárában az ő szent ügyéért s a keresztyéni ember-szeretetet intézményeire adományokkal járulni, gyűjtéseket rendezni. Rendszeres jótékonyságra van nagy szükség közöttünk. Ez nem ellenkezik azon szabad önelhártaozással, melynek minden keresztyén áldozat-forrásának kell lenni; ez egyedül az adós tényének alaki viszonya az akarathoz, mely tevékenységre ébresztetett a Krisztus szeretetének érzete által. Emlékezzünk meg az áldozásra vonatkozó apostoli rendtartásról. Előbb magunkat áldozzuk fel az Urnak, azután a magunkét. A mink van, az csak kimutatása annak, a mik vagyunk. Mily nagy nyereség lenne a vallásos munkálkodásra nézve, ha azok, kik ismerik Krisztus kegyelmét, hatályosabban indíttatnának tette, Pál apostol ezen mondása által: „gyűjtsenek maguk közt Isten áldása szerint.“ Mily ünnepélyesen hangzik fülünkbe a prófétának szava: „Ti megfosztottátok Istent“. Mivel fosztották meg? A dézmákban és áldozatokban. Hozzátok be az egész dézmát az én tárházamba és próbáljatok meg ezen engem, ezt mondja a seregeknek Ura: ha meg nem nyitom nektek az egek csatornáit, és ha áldást nem bocsátok reátok annyira, hogy annak helyet ne találjátok.“ (Malak. III.)

A keresztyén egyház hivatalaiban lévő szeretett Atyák és Testvérek! Legszívélyesebb rokoni érzelmeink kifejezését küldjük néktek. Isten egyházának lelkészei és felvigyázói! bizony magasztos és dicső a ti hivatástok. Az ember legfőbb érdekei gondotokra vannak bízva. Ti az örökkévalóság számára munkálkodtok. Az a mi örökkévaló az ember életében, a mi oly kiválóan különbözik a pusztán időszertől: részeten van. Tevékenységetek tere a lelkiismeret. Ti látjátok, hogy a romba dőlő lelkiismeret bűnben leledzik. A Jézus Krisztusban való engesztelést nyújtjátok ti neki. Ti vagytok az emberi lét titkainak magyarázóí s az isteni titok kincstárnokai. Ne vegyétek rossz néven, ha figyelmeztetünk titeket. Legyetek hitteljesek. Beszéljétek nyíltan a bűnösökkel. Hiven hirdessétek Istennek teljes akaratát. Az emberek tetszése vagy nem tetszése ne határozon felettetek. Kövessétek az apostolt, népetek körében mit sem tudni mást, hanem csak a Krisztust, a ki megfeszítette.

tett. Az egész Krisztus, az ingyen kegyelem, ez legyen célja minden hirdetésteknek és munkátoknak.

Egyenesen szabjátok az igazság ígét. Gondoljatok az éretlenekre, az években vagy bölcsességben ifjakra. Legeltessétek a bárányokat, gondolkodjatok az élemedettekről, az években vagy bölcsességben vénekről. Legeltessétek a juhokat. A mi mesterünk nyájas és kegyelmes. Ő elfogadja szolgálatunkat s kegygyel tekint reánk, ha szívünk hajlandó az Ő akaratát teljesíteni. Előre, kedves Testvérek! Az Ő lépneinek hangja mindig mögöttetek van. Bármi érdeketek van azok között, kik közt munkálkodtok: semmik azok az Ővéhez mérten. Hivatástok az, hogy szolgáljátok a népet. Az Úr öröme a ti fáradozástok, ha Benne bízva, valósítjátok hivatástokat s bizonyosságot tesztek arról, hogy a Krisztus küldöttei, apostolai vagytok, kik által megáldja Isten az ő népét!

Szeretett Testvérek! Az egyház presbyterei között: fogadjátok munkátok és szeretetekért nagyrabecsülésünk bizonyosságát. Közületek azok, kik részt vettek tanácskozásainkban: azok eredményességét nagyban előmozdíták „bölcsességek és kumolyságuk által. S a mi tapasztalatunk csupán tükre ama javaknak, melyek a gyülekezet, a buzgó és tevékeny presbyterek által háruznak. Presbyteri egyházunkban a ti állástok tiszteletes és előnyös. Elmélkedjétek hivatalotok kötelességei felett. Ne elégedjétek meg azoknak tisztán külső hivatalos elintézésével; Isten egyházának szolgálata többet igényel, mint csupán perczeket s a munkás akaratnak töredékeit.

Eszélyességteket, igazgatási képességteket, szellemi és értelmi tehetségteket szenteljétek Krisztus egyházának javára. Különösen ajánljuk figyelmetekbe az egyházi életnek gyökerét, a hétköznapi és vasárnapi iskolát. Ha a presbyter, mint tanító vagy felügyelő az iskola iránt érdeklődést tanúsít: tanítók és tanítványok felbuzdíttatnak, s ez által az iskola és egyház közötti helyes és szükséges viszony fentartatik. Testvérek! legyetek körültekintők mindennemű eljárásokban. Adjatok életpéldát a világban, de nem világ szerint való. Legyetek külön állásaitokban Krisztusnak tanúi, — ti magatok Ő általa kormányozva, s így előkészítve az ő nevében és lelke szerint való kormányzást a gyülekezetben, melynek tagjai vagytok!

Testvérek! kik Urunk Jézus Krisztus nevével nevezettek! mi kegyelemből tapasztaltuk minden hívőknek lelki egységét. Mi éreztük, mily nagy Krisztus családjának ama része, mely presbyteri rendet tart. Története, alkotmánya, igehirdetésének egyszerűsége, tanainak tisztasága képezik jögezimét veletek szemben. Azonban gyülekezésünk folyama alatt, maga a presbyteri rend nem volt reánk nézve oly fontos, mint a keresztyénség öntudatossága. Keresztyénség csak Egy létezik. Egy a tenger s mégis több tenger van. Egy a nyáj s mégis több akol van. S így van ez az Egyházzal is. Ugyanazon gondolat-folyam, hason örök, ösztönök és célzatok jelentkeznek előbb-utóbb minden egyházban. Egyik nem zárkozhatik el a másik elől. „Ha egy tag szenved, szenvednek vele a többi tagok is; ha egy tag

kitüntetettik: örvendenek vele a többi tagok is.“ Nem kell-e biztosítanunk Európa vagy a még távolabbi földrészek gyengébb egyházait, úgy az O-, mint az Új-világ rokonszenve s szeretetéről? nem kell-e megígérnünk, hogy azok, a kiknek sok adatott, imáikkal s vagyonukkal fogják segíyezni azokat, a kiknek nyomorral kell küzködniök?

Szövetségünk egyik elve az, hogy a hozzá tartozó egyházak között való hit és szervezet különbségére nem tekint. Mi nem kárhoztatjuk azt, a miben valamely felekezet külön véleményt vall. Sőt óhajtjuk, Isten adjon előmenetelt saját téreiken. Kivánjuk, hogy minden egyház mind nagyobb mértékben vegye a Szentléleknek erejét, s hogy minden sorsosaik tanúsítanak azt, hogy a szeretet „hosszútűrő, kegyes, nem irigykedik, nem álnok, nem fölfuvalkodott, nem keresi csak a maga hasznát, nem gerjed haragra, nem gondol gonoszt, nem örül a hamisságnak, örül pedig az igazságnak; mindeneket elfedez, hiszen, remél, mindent eltűr.“ (1. Kor. XIII.)

Isten orvosoljon minden sérelmet az ő saját idejében, ezt könyörögjük. Hogy ez az idő eljőjön minden egyház s minden hívő számára: kell hogy éljen az a minden lelki áldások központjában, a Jézus Krisztusban. Ő benne egyek vagyunk; Ő általa egyek leszünk, határozott és szent küzdelemben a gonosz, a világ s a test ellen. Egyek azon igyekezetben, hogy a tökéletes Isten országa felállíttassék; egyek a megváltottak válaszában: „Jövel azért Uram Jézus!“

Istennek s az ő kegyelme igéjének ajánlva titeket: minden jót kívánunk nektek. „Legyetek tökéletesek; legyetek jó egészségben; egyértelműen legyetek: békességben lakozzatok és a szeretetnek és békességnek Istene leszen tiveletek!“

Az egyetemes értekezlet jegyzői:

Vm. G. Blaikie.

G. D. Matheus.

A szilágy-szolnoki egyházmegye közgyűlésének figyelmébe.

(Vége.)

Azt az ellentmondást is hallottam már, midőn az elmondottakat némelyek előtt előadtam, hogy „hja, barátom, a Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen, s méltó a munkás az ő jutalmára.“ Van benne valami. Csak hogy az egyházi ügyek vezetése, igazgatása körül nem ez a fődolog. Az egyházmegyei közhivatal nem kenyér, hanem tisztesség s azután „nem csupán kenyérrel él az ember.“ S mindenesetre jellemző, hogy úgy vagyunk vele, mint a hajdani szolgabírói világban az igazságszolgáltatás körül a perköltségek megállapításánál: ítélte maga a szolgabíró, kiszabta maga javára a perköltséget maga a szolgabíró. Be jó világ volt! Szinte jól esik egy-egy kis maradványát a traktusban szemlélni. Én azt hi-

szem, hogy valamivel illendőbb dolog volna, ha az egyes egyházakba történt beküldetés után a bizottsági tagok nem magok mondanák meg, hogy „itt a nyugta, fizess kurátor“, hanem előbb beszámolnának az eredményről, s a gyűlés állapítaná meg a rapidíjat a fuvardíjjal s rendelné el a fizetést.

Na de „crescit sub pondere palma“ — mondja az ellennézett. Helyes. Nagyon helyes. Csak hogy a „pondus“ ne az egyházak üres s kimerült pénztárát huzza, mert azon ugyan nincs mit rugékonyabbá tenni, legfelebb mint jó fejős tehenet, „elrugatni“, hanem igen is a közhivatal által megtisztelt egyesek ügybuzgóságát, munkaszeretetét, áldozatkészségét. Nem azt akarom én ezzel mondani, hogy a munka ne jutalmaztassék — ha van miből. Ezerszer szívesen. De a míg nincs miből, addig a mai helyzet egyházaink pénzügyének tönkre silányítása nélkül fenn nem állhat.

1869-ben ezen egyházmegye az egyházakra nehezédő terhet annyira elviselhetetlennek tartotta, hogy jónak látta az akkori zsinaton indítványozni, hogy az „egyházakat terhelő különemű adók lejobb szállítása tárgyában közzsínatunk az illető helyekre folyamodni méltóztassék.“ (Lásd közzsínati jk. 87 sz. 1869). Az indítvány ugyan el nem fogadtatott, de tekintve azt, hogy az idők járása azóta annyira mostoha volt, hogy a pap fizetését pandurok hajtják be; tekintve azt, hogy a kormány azóta előszámálhatatlan című adó-nemet fedezett föl s hozott reánk: következőleg tegyünk úgy, mint az egyszeri ember, mikor a jég szállóját verni kezdte: ő is botot vett a kezébe, törve, szaggatva a szöllőt, mondván: „no most uram Isten, melyikünk csinál nagyobb pusztítást?“ Azt nem is teszem föl, hogy közrovatal útján volna kedve valamelyik papnak az egyház kiadásait évenként fedeztetni. Vagy a ki lehetségesnek tartja, próbálja meg, tudom hamar elmegy tőle a kedve.

Van még egy körülmény, melyre szükségesnek tartom fölhívni a figyelmet.

Egyházmegyénk egyik közgyűlése (nagyon gyér számmal voltak jelen azon is) kimondotta szavazattöbbséggel, hogy az egyházmegyei pénzek takarékpénztárilag kezelteszenek. A minoritás hangsúlyozta volt, hogy egy takarékpénztárnak sincs homlokára írva, hogy meddig tud élni... Ezzel ugyan sem egyik, sem másik takarékpénztárt nem kívánta gyanusítani, mert itt nem arról volt szó, hanem arról, hogy hol lehet biztosabban elhelyezni a pénzt? Takarékpénztárak s egyéb pénzintézetek pedig buktak már meg, s bizonyára nem állhat jót senki, hogy nem fognak-e még ezután is bukni? A majoritás férfiai nagyon furcsa argumentummal feleltek az ellenvetésre: az úr ne szóljon bele, mert adósa az egyházmegyének, tehát érdekelt fél. Nesze neked. Valóban argumentum ad hominem. Hiszen ha ezt nézzük, akkor a papság $\frac{2}{3}$ -a érdekelt fél lesz, s bezzeg aztán, ha a közakarát úgy érvényesül, hogy a $\frac{2}{3}$ rész úgy tánczoljon, a mint az $\frac{1}{3}$ rész füttyöli!! Ez ügyhöz most szolgálhatok egy új érvel. A vármegyék némolyike az árvai pénzeket szintén takarékpénztárilag szándé-

kozott kezelteni. Erre mondta a miniszterelnök a múlt őszön egy enquêt-en, hogy ez csak úgy lehetséges, ha a nézet pártfogói személyes felelősséget vállalnak a pénzért. Fiat applicatio. Mintha bizony pontosan kiállított kötvény mellett ingatlanra bekebelezéssel a köcsönzés nem volna annyira biztosítva, mint a takarékpénztári betét, a könyvecskével. Magyar földhitel intézet, osztrák-magyar bank! végetek nektek! Jertek, tanuljatok tőlünk pénzelhelyezést! s rakjátok be pénzeteket a — — makói takarékpénztárba.

Vagy hát hogy a bekebelezett kölcsön után tőke-kamatot kell fizetni? Kell biz azt, csak az ily kölcsönzés 8 % -ra adható ki, s a takarékpénztár 6 % -ján ily úton felül nyerendő 2 % ezt is fedezi, feltéve, hogy a takarékpénztár 6 % -ot fizet, nem kevesebbet.

Vagy hogy hát a takarékpénztár többet is ad 6 % -nál? Ezt nem tudom, nem is hiszem. Mert ez egy okkal több volna arra nézve, hogy ilyen takarékpénztárba pénzeimet ne tegyem be. Annyit feltehetek, hogy a fővárosi pénzügyintézetek is el tudják a pénzt helyezni, még talán jobban, mint a vidékiek, de azt meg épen bizonyossággal tudom, hogy egyik fővárosi takarékpénztár csak e napokban szállította le a betétek után a 6 % -ot 4 % -ra.

A konzuloknak úgy is sokszor mondták már, hogy „videant”; de miután ezek hajlandók az intést inkább magukra venni, mint a republikára, én is azt mondom ugyan, hogy videant, de nem a konzulok, hanem a közgyűlési tagok egyenként és egyetemlegesen! Egyébiránt, hogy mily óvatosan járunk el pénzügyeink körül legjobban kimutatja e tárgyban hozott végzés jegyzőkönyve. Erről közelebb.

Z. V.

EGYHÁZI LAPSZEMLE.

A „Debreczeni prot. Lap” 5-ik számának „Jövő zsinatunk légköre” feliratú cikksorozata második közleményében ezt olvassuk:

A protestántizmusnak Kálvin szelleméhez legközelebb álló felekezetei mind megegyeznek abban, hogy erejüket nem valami egységes és központosító egyházrendezésre, hanem az egyes egyháztagok vallási és erkölcsi életének emelésére és javítására s az áldozatkészség fentartására alapítják. Nincs is az emberiség vallási haladásának, a keresztyénség életképességének biztosabb jele, mint az, hogy a legmiveltebb prot. nemzetek között új felekezetek alakulnak, és a fennebb említett alapokon képesek virágzó lételt mutatni fel.

A magyar kálvinizmus jövőjét, ha van, nem lehet más alapokra építeni, mint a melyeket eddig történeti fejlődésünk kijelölt. De a mint nem volna jó mindenben a múlt alapjain maradni, épen úgy nem volna helyes történeti fejlődésünk ösvényéről letérni. Az a kérdés már most, hogy ha a magyar kálvinista egyházban egyházalkotmányi és egyházrendszeri egyetemes jellegű törekvések, sőt még egyöntetű-

ség sem fejlődtek ki, pedig mindnyájan érezzük, hogy ilyeneket kezdeményezni kell, milyen tárgyakban és micsoda mértékig törekedjünk ezekre? A magyar protestántizmusban soha sem hiányzott a solidaritás és az egység érzéke oly kérdéseknél, melyek az illető kor fölfogása szerint általános érdekek voltak. A prot. egyháztörténelem azt tanítja, hogy nemcsak a 16 és 17-ik században voltak prot. közös érdekek és egységérzet, hanem későbbben is. Erősebb és belsőbb volt régebben az egyes superintendentiákat és főiskolákat összekötő viszony, melegebb a prot. egyházfői szeretet, kevesebb az apró-cseprő féltékenykedés.

Történelmi alapokon fejlettek ki, részben a legutolsó években, az egyes superintendentiákban különböző szokások, törvényes eljárások, aspiratioik és szükségletek is. Vannak e szokások között olyanok, a melyek ezentúl is szabad fejlődésre hagyhatók, p. o. némely eltérő szokások az isteni tisztelet meneténél, urvacsora kiosztásnál stb. Vannak viszont olyanok, melyeknél a belőlök fejlődött vagy fejlődhet visszafelé miatt a protestántizmus egészséges tovább fejlődése forog kockán, p. o. a presbyteriumok rendezése, a papválasztás korlátozása stb. A zsinatnak lesz feladata ezek közül megjelölni azon bajokat, melyeket orvosolni szükségesnek tart. Van a magyar ref. egyház többségének egy aspiratioja, mely most mind jobban napirendre kerül, s a mely az összes reformált egyház közmívelődésének emelését czélozza, t. i. valamelyik főiskolánknál egy bölcsészeti fakultás és középiskolai tanárképző intézet létrehozása. Óhajtható volna, ha a jövő zsinat erre a kérdésre is kiterjesztené figyelmét. És óhajtható volna még, hogy a közelgő zsinaton nemcsak ezen, hanem egyéb kérdésekre nézve is a superintendentiák közt mindenféle féltékenység, hegemoniára törekvés a közjó iránti buzgóságban olvadnának fel; hogy a zsinat a középiskolai tanügyi kérdések rendezését venné kezébe, vagy legalább az állammal szemben az egyetemes zsinat, az evang. testvér egyházzal jó egyetértésben foglalna álláspontot.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1881. febr. 19-én.

 Antal Zsigmond.

Sepsi-szent-györgyi tanodánk egyik nagyérdemű alapítója s 23 éven át fáradhatlan buzgalmú pénztárnoka s egyszersmind árvaszéki elnök, f. hó 13-án, élete 66-ik évében jobb létre szenderült. Mig élt, jó szive egész odaadásával csüngött a „Székely-Mikó-tanoda” létrejöttére s fölvirágzására nemes munkáján, s midőn meghalt, belépett a halhatatlanok sorába az által, hogy vagyonának legnagyobb részét, 20,000 frtot a közmívelődés oltárára

tett le áldozatul, a tanodának hagyományozván. A derék férfiú életrajzát avatott kézből közölni fogjuk, most csak annak megemlítésére szoritkozunk, hogy temetése f. hó 15-én, ezreknek részvéte mellett, ment végbe; ravatalát a hálás kegyelet koszorúkkal borította be, s Révai Lajos buzgó imája mélyen meghatotta a gyászoló közönséget. A tanoda előtt a menet néhány percze megállott, s a tanári kar és ifjúság nevében Bodor Domokos, h. igazgató mondott megható búcsúbeszédet. A megdicsőültnek hamvai Maksára szállítottak, hol Szini János esperes tartott imát s beszédet. Később gyászünnepeley lesz rendezve. Legyen az igaznak, a hűnek, a nemesnek emléke áldott!

— „A papok életbiztosítása“ czim alatt gróf Lónyai Béla egy kis füzetet bocsátott közzé, a melyben, hiven esetelvé az árvaságra és özvegyeségre jutott papi családok sanyarú helyzetét, tömeges életbiztosításra hívja fel a házas papokat. Szerző véleménye szerint a társadalom e legtevékenyebb osztálya annál is inkább rá van utalva arra, hogy családja jövőjét biztosítsa, mert fizetése csak nagy ritkán áll arányban működésével és tevékenységével, s így soha sincs azon helyzetben, hogy családját összetakarított filléreivel mentse meg a nyomortól. S ép azért, mert a papok fizetése oly csekély, hogy abból még életbiztosítási díjat sem tehetnek félre, Lónyay gróf erre szolgáló jövedelmi forrást is jelöl ki számukra, a mely legkevésbé sem jó összeütközésbe társadalmi állásukkal. Azt alánlja ugyanis, hogy a papok vállalják el a biztosítási ügynökséget, — a mire különben már nagyon sok példa van; — ha csak 150 forint biztosítási díjat juttatnának is évenként egy önként vállalkozó biztosítási társulat pénztárába, már a saját életüket is biztosíthatnák 1000 forint erejéig. — Minthogy azonban bármely társulat csakis tömeges biztosítás esetén nyújthatna kedvezményeket a feleknek, Lónyay gróf egyesülésre hívja fel a házas papokat, a mely egyesülés módozatait később igéri kifejteni. — Mindenesetre életrevaló és humánus észme, a mely méltán megérdemli a házas papok figyelmét.

— Székelyudvarhelyi egyházmegyénk 1879 és 1880-ban tartott közgyűléseinek jegyzőkönyve, 68 lapra terjedő füzetben, megjelent s beküldetett szerkesztőségünkhöz. Szerkesztette s közrebocsátotta Dáné Mózes az egyházmegye derék főjegyzője. Az ily jegyzőkönyvek az egyházmegye számára becses adalékok gyanánt szolgálván, jó volna, ha a székelyudvarhelyi buzgó egyházmegye példáját a többiek is követnék.

— Új zenemű. Táboraszky és Parsch zeneműkereskedésében megjelent: „Ünnepi hangok“, keringő ifj Fahrbach Fülöptől, Rudolf trónörökösnek ajánlva Ára 1 frt.

A FÓTISZT. PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Tudásúl és megtartásúl.

169—1881. Vallás és közoktatási m. kir. miniszter úr ö nagyméltósága 1288 sz. alatti fölhívása folytán komoly figyelmökbe ajánlom t. t. lelkész afainak, hogy a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877 évi XX t. cz. 113 §-nak 5-ik pontja szerint, a kiskorú házasságára nézve általában (e korra valc tekintet nélkül), ha az iránt a gyám és szülök, illetőleg rokonok és a kiskorú között egyetértés létre nem jött; úgyszintén a 18 évet még be nem töltött kiskorú leány házassága tekintetében is gyámhatósági beleegyezés szükséges.

Ebből következik, hogy az eskető lelkész a házasságra lépő kiskorúaktól a szülök vagy gyám, esetleg pedig a gyámhatóságnak a törvényben kimondott életkort be nem töltött kiskorúaktól, minden esetben a gyámhatóság beleegyezését is kivánni köteles.

Köröztetnek.

156—1881. Széki egyházmegyénkben a bethleni első osztályú papi állomás. Pályázati határnap: márczius 23-ka. Folyamodványok t. Báthori Dániel esperes afához Székere küldendők.

163—1881. Marosi egyházmegyénkben a csejdi papi állomás. Javadalma: 345 frt. 87 kr.; a megválasztott pap első évi jövedelmének harmadát tartozik az özv. árvai gyámintézetnek befizetni. Pályázati határidő: márczius vége. Folyamodványok t. Vályi Pál esperes afához Ny.-Sz.-Benedek (u. p. Ákosfalva) küldendők.

182—1881. Sepsi egyházmegyénkben a szotyori kántor tanítói állomás. Javadalma: 40—45 kalongya búza s ugyanannyi zab kepe, 14—15 szekér fa, 3—4 frt. oszpora, az iskolába járó gyermekektől (mintegy 50) egyenként 50 kr., temetésért 1 frt. vagy 50 kr.; három határban 1—1 köből férőjű föld s egy szekér szénára való kaszáló hely; évenként 8 frt. kegyhagyomány; tisztességes lakás. Pályázati határnap: márczius vége. Folyamodványok t. Csiszér Gábor esperes afához Egerpatak (u. p. N.-Borosnyó) küldendők.

186—2881. Küküllői egyházmegyénkben a sz.-dányáni kántor tanítói állomás. Javadalma 12 véka búza, 50 véka szemes török-búza, 10 szekér tűzifa, 2 frt. 81 kr. kamat, minden iskolás gyermektől (van mintegy 30) 1 veder must vagy egy véka gabona, temetésért 20 kr.; 4 hold 235 □ öl szántó és kaszáló, 315 □ öl szőlő, a fekvőséget maga miveli; a templom udvarán lévő gyümölcs és fűtermésnek harmadrésze; lakház gazdasági épületekkel. A megválasztott első évi jövedelmének hatodát tartozik az özv. árv. gyámintézeti pénztárba befizetni, két évig a m.-vásárhelyi tanodának 1—1 frtot és bekebelezésért szintén 1 frtot fizet. Pályázati határnap: márczius 31. Folyamodványok t. Benedek Ferencz esperes afához Harangláb (u. p. D.-Szt.-Márton) küldendők Kolozsvárt, febr. 15. 1881.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztő: s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden külde-
mények czimzandók.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyujt a kiadóhivatal.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Egy fontos kérdés. Senior. — Közvélemény és korszellem. Horváth István, ref. pap. — Az áll. ig. tanács r. üléséből. r. t. — Eredmények és tapasztalatok az iskolai takarékpénztárak intézményéről Magyarországon az 1879—80-ik iskolai év végén. Weisz Bernát Ferencz. — Irodalom. — Tárca: József császár s a népszámlálás. Hóke Lajos. — Különfélék.

EGY FONTOS KÉRDÉS.

„Interkalaris“ czim alatt a „Közlöny“ egyik közelebbi számában Novitius egy cikket közölt, mely alkalomul szolgál arra, hogy az „interkalaris“ czim alá foglalt annyira fontos s oly mélységes mély zürzavarban lévő tárgyhöz már csak azért is hozzászóljak, hogy az érdeklődők figyelme a többszöri emlegetés által felhivassék, s ez úton már lehetőleg a közelebbi ker. közgyűlés megtalálja nyitját a szóban forgó chaos elenyésztetésének.

Mindenekelőtt — talán nem sértem meg Novitiust vele — meg kell jegyezmem, miszerint az interkalarisról nem bir teljesen tiszta fogalommal, vagy legalább nem bir akkor, midőn cikket írta. Mint sorából kitűnik, nem az interkalaris az, a mi fáj neki (és még valószínűleg soknak), hanem azon elhamarkodott zsinati intézkedés, melynek következménye, hogy Novitius és még a többi ifjú lelkész atyafi, elfoglalván papi állomását, az e. megyei gyámintézeti pénztárnok nemsokára fölhívja, hogy az első évi p. o. 400 frtot tevő fizetésének felét, az idevonatkozó intézkedés alapján fizesse be, mielőtt szolgálata első éve lejárna; megjegyezvén azt is, hogy az e. m. gyámintézet szabályai 3 §-e értelmében fizetésének 10°/_o-a lévén szolgálata első évében a gyámintézeti alapra fordítandó, tehát tessék nem csupán a 200 frtot, hanem a 240 frtot mielőbb befizetni, az ő dolga lévén, hogy a megmaradt 160 frtból a jelenkor követelményeinek megfelelően, — tisztességesen megéljen. Ebben rejlik a keserűség oka, nem pedig az úgynevezett „interkalarisban“, mert hiszen az interkalaris jövedelméről olyképpen intézkedett egyházkerületünk, midőn részben a beszolgáló papnak, tanítónak, részben az e. m. gyámintézetnek és a tulajdonos e. községnek rendeli kiadatni, hogy az, az állomását elfoglaló új lelkészre nézve, semmi szín alatt nem képezheti sérelemnek tárgyát De kérem szivesen, mondá nekem N. úr,

az lehetetlen, hogy t. i. egy 400 frt. évi fizetéssel ellátott pap

szolgálata első évében jövedelméből 240 frtot fizessen, vagy ha megtörténik, remélhe ő, hogy netáni özvegye és árvái legalább is oly összeg penzióban fognak részesülni, mint a mily nagy volt a lelkész fizetése. Hogy ez lehet, sőt lennie is kell, N. urnak behozonyítottam, s itt is előadom, hogyan? Az 1866 évi zsinati jökönyv 91. pontja alatt láthatólag a szilágy-szolnoki e. megye azt indítványozza, hogy miután ott, hol özvegy és árvák maradnak, a lelkész félfizetéssel köteles szolgálni egy évig, — mondassék ki, hogy ottis, hol özvegy és árva nem marad, szolgáljon a lelkész hivataloskodása első évében félfizetéssel, menvén a másik fele az e. m. özvegy árvai gyámintézet javára. Valószínű, hogy ez indítvány a gyűlés 12-ik órájában került tárgyalás alá, s így a zsinat kimondotta röviden, hogy „elfogadtatik.“ De az már nem valószínű, hanem kétségtelen igaz, hogy a zsinat ezen határozatáról valami 10—12 éven át, talán az egyetlen indítványozó e. megyét kivéve, az egyházmegyéknek még csak sejtelmük sem volt, mit abból merek következtetni, hogy az e. megyék megcsinálták gyámintézeti szabályait, melyeknek mindenike által 6—10°/_o-al, sőt néhol még többel is terheltetik az állomását elfoglaló új lelkész az e. megyei gyámintézet javára szolgálata első évi jövedelme után. Ezeket annak rendje szerint a felsőbbbséghez fölterjesztették, a mely megerősítette. S így lön, hogy most, egyfelől egyh. kerületi intézkedés — másfelől e. m. gyámintézeti „megerősített“ szabályok által oly módon van megterhelve az ifjú lelkész, hogy azon terűt elbirnia alig lehetséges. És megterhelve annak reménye nélkül, hogy a terűhez aránylagos tisztességes nyugdíjilletékben részesítetné utódait. Mert hiszen az e. m. gyámintézetek, a pénzek gyarló elhelyezhetése stb. miatt legnagyobb részben oly állapotban vannak, hogy egy özvegynek nyujtható évi illeték 10 frt.-tól legfennebb 30 frtig ha terjed, — s így mindig kérdés marad, vajjon, ha az illető ifjú pap szolgálata első évében jól elhelyezne 240 frtot, azt kellően gyümölcsöztetné, feltéve, hogy 30 évet él, valamicskével nem többet érő hagyatékot nyujtana-é özvegyének vagy árváinak annál, mint amit az egyházmegyében létező nehéz körülmények között elhelyezett gyámintézeti alap nyujthat? Különösen, ha még hozzá teszi évenként azonösszeget, melyet az e. m. gyámintézet pénztárába befizetnie kell. Igaz, hogy ha korán talál elhalni, nem fizeti hosszasan az évi illetéket, s ak-

kor is kapni fog özvegye évenként 10—30 frtot; de az is igaz, hogy a 240 frttal csak törvényes kamatozással is 19 frt. 20 krt, szerezhethet, egy kis ügyességgel azonban talán többet az e. m. özvegy árvai gyámintézet által nyújtható illetéknél. A kérdés alatt lévő tárgyban létező abnormis állapotot illetőleg szolgálhatok egy példával. Az sz i lelkésznek p. o. van 2000 frt évi jövedelme, az e. k. intézkedése folytán fele ezen pénznek lefoglaltatik az e. m. gyámintézet javára (legalább arra kellene, mert még ez ideig semmi más törvény nem létezik, mely szerint az más célra is lefoglalható volna). Az e. m. gyámintézeti szabályok szerint köteles 10 % -ot az e. m. gyámintézet pénztárába, szolgálata első évében, befizetni. Igen, de az sz i lelkész kötelezett tagja egy másik gyámintézetnek, melynek alapszabályai szintén meg vannak erősítve az illetékes e. k. főhatósága által, még pedig korábban, mint az e. megyei gyámintézeti szabályok, melyek szerint szintén 10 % -ot köteles befizetni azon gyámintézet pénztárába. Tehát ezen lelkész köteles szolgálata első évében fizetéséből 1400 frtot adni gyámintézeti célokra. Talán egy kissé mégis sok! Annyi áll, hogy az illető soknak tartja, s az e. m. gyámintézetnek nem fizet. De ez sem hagyja jussát, s így foly a harc 2 év óta eredménytelenül. Nos! ha ez a lelkész a múlt év végén meghalt volna, özvegye az egyházmegyei gyámintézet pénztárából kapott volna a m. évre 10 frt 70 krt.

Abból pedig, mit fennebb állíték, hogy sem az egyházmegyék sorsát intézők, sem, úgy látszik, az e. k. főhatóságok evidentiában nem tartották azon szóban lévő s már idézett e. k. intézkedést, előállott azon chaos, mely már a múlt ker. közgyűlés alkalmával felszínre került akkor, midőn a marosi e. megyéből több lelkész azon kérelemmel járult az e. k. közgyűlés-hez, hogy azon kötelesség alól, melyet közelebből az egyházmegye rájuk rótt, mely szerint első évi fizetésük felét utólagosan a gyámintézet pénztárába befizessék, mentessenek föl. Itt ugyanis, úgy látszik, 13 év eltelte után az e. megye arra ébredett fel egy szép reggelen, hogy gyámintézete javára az egyes 13 év előtt s azóta beköltözött lelkészekről szép összeget vonhat be, s 1866 óta azon e. megyébe telepített azon lelkészeket, kik oly e. k. papi állomását foglalták el, hol özvegy vagy árva nem maradtott volt, 1880-ban elmarasztalta abban, hogy első évi fizetésüknek felét a gyámintézet pénztárába befizessék. Csakhogy a mit ifjú lelkész korukban egy pár száz frt. adósság csinálással megtehettek volna, most nagyon nehéz ám, mert soknak közülök ma már nejeen kívül 4—5 gyermekről is gondoskodnia kell. Megjegyzendő, miszerint ezen lelkészek az e. m. gyámintézeti szabályok azon követelményének, mely szerint fizetésüknek szolgálatuk első évében bizonyos százalékát (gondolom 6 vagy 10 %) befizessék, eleget tettek. Látható, hogy ezen a téren nem csekély a zür-zavar, s hogy tovább ne fejlődjék, már a legközelebbi e. k. közgyűlésnek a bajon segíteni elodázhatlan teendője volna.

Midőn ezeket írom, s midőn ezek kapcsában felmerülnek még számos oly gondolatok, melyek ide tartoznának

ugyan, de melyeknek leírására ezúttal nem rendelkezem idővel, eszembe jut, vajjon az e. megyei gyámintézeti pénztárak általában vannak-e oly helyzetben, hogy a magok elé tűzött nemes célnak valaha megfelelőhessenek? vajjon az egyes vidékeken egy nagyobb összeget tevő pénzalap mai napság gyümölcsözteszethető-e kellően s különösen veszály és a nélkül, hogy a kamatok fölhajtása által magának az intézménynek s jelesen egyházunknak ne ártunk akkor, midőn a jobbadán hiveinknél elhelyezett tőkék kamatait törvényes úton kell fölhajtatnunk, mi által olykor egy egész tuczet megyei hatalmasságot teszünk ellenségünkké? S vajjon — és ez már azon fontos kérdés, mely jelen sorok megírására okúl szolgál — nem volna-e célszerűbb okkal-móddal az e. megyei gyámintézeti alapokat egy központba hozni össze, együttes kezelésre helyezni el, s arra törni minden lehető úton és módon, hogy a legrovidebb idő alatt oly központi gyámintézeti alappal rendelkezünk, mely azon 10—20 frt helyett, melyben most részeltetjük özvegyeinket és árváinkat, évenként 200—300 frttal segélyezhesse azokat? Ez aztán megérdemelné a jelen korban élők lelkészedését és az utódok háláját. A kérdés fölvetésével célom volt az érdeklődők véleményét meghallgatni, s csak azután szándékozom a tárgyhöz tüzetesen szólni. Hogy érdeklődők vannak s így lesznek, kik e tárgyhöz hozzá szóljanak, abban annnyival kevésbbé kétkedem, mert ennél égetőbb kérdés az erdélyi ev. ref. egyházkerület papságára nézve aligha létezhetik.

Senior.

Közvélemény és korszellem.

Bürkös 1881. febr. 22.

Óriási hatalom az a közvélemény. Most dicsér, majd kárhoztat; most felemel, majd lesújt; most rohamosan előre tör, majd takarodót fú; most épít, majd rombol, — szóval szeszélyes zsarnok. Lényeges tulajdonsága, hogy a korszellemmel, miveltséggel, haladással azonosítja magát, s ezeknek nevében zsarnoki hatalommal uralja a helyzetet, irányt jelöl ki, mely felé rohamosan ragadja az egyeseket úgy, mint a társadalmat és annak különböző rétegeit, a nélkül, hogy ki lehetne mutatni tulajdonképeni forrását, lényegét, terjedésének különböző fokozatait s azon egymástól eltérő legtöbbszőr ellenmondó faktorokat, melyek közreműködésével oly zsarnokilag uralkodik.

Mondják, hogy a korszellem terméke a közvélemény. De hát a korszellem honnan születik? Az elmúlt idők méhében szendergő csiráknak az idő teljességében kifejlett, gyümölcsöt termő hajtása-e? Vagy pedig az illető kornak önálló teremtménye? Avagy a tudomány vívmányai által megtermékenyített szellem, kedélyhangulat szükségszerű produktuma s így időnkénti kijelentése-e? Vagy talán a végtelen szellem örök, változhatlan gondolatainak, terveinek időben és térben emberi értelemmel fölfogott, törekény nyelven, hiányosan kifejezett megvalósulása-e? Ki tudná meg-

mondani? Annyi mindenestre áll, hogy a múlt nem — ez túléltte magát; a jelen a múlttól egészen izoláltan termőréteg nélküli talaj; a tudomány, mint ilyen, nem korszellem, annival kevésbé közvélemény; Isten örök, változhatatlan terveit, gondolatait pedig nem ismerjük; mi is — a többi teremtményekkel együtt — csak az azok valóítására előhozott eszközök vagyunk. A dolog aligha nincs úgy, hogy a különböző idők teljességében kutatva fejlődő és a végetlen szellemtől inspirált ész és szív alkotásai, a prózai élet elutasíthatatlan követelményeivel kimagyarázhatatlan összehozásukban alkotják a korszellemet, mit határozott alakban felmutatni senki nem képes; annak sajátos lényegét, bár a nagyobb rész sejti, hatását érzi, de kimagyarázni magának, megfejteni nem tudja, mert az a jelenben el van rejtve a vizsgaszemek előtt; benne élünk, nem látjuk; szavát halljuk, nem értjük; vezérünk, nem ismerjük; nevelőnk, oktatónk, nem követjük; szól mi hozzánk, nem halljuk — jóllehet erősen meg vagyunk győződve, hogy tisztán látjuk, jól ismerjük, helyesen értjük s minden szavát halljuk, úgy annyira, hogy mindnyájan egyen-egyen a korszellem hivatott apostolainak, helyes magyarázóinak tekintjük magunkat, s ezt saját személyével szemben a nagyobb rész másoktól meg is követeli. Ez öncsalódáson alapított meggyőződés okozza azt, hogy a társadalom a korszellemmel és világnézettel kapcsolatosan meglehetősen önkényesen alkotja meg a közvélemény firmája alatt szereplő fogalmakat, nézeteket, ítéleteket, nemcsak, hanem magát a korszellemet nevezi közvéleménynek.

Hibás azonosítás. Ugyanazon időben korszellem csupán egy lehet, közvélemény roppant sok. A mint hogy ugyanazon korszellem befolyása alatt van önálló közvélemény a földmivések, iparosok, orvosok, jogászok, tudósok, szegények, gazdagok stb. között, s mindenik — ha öntudatosan működik — a maga közvéleményét, mint abszolút igazat, a korszellemmel hozza kapcsolatba. Emlékezzünk csak vissza, ezelőtt alig pár évtizeddel a közvélemény előtt a cultura és műveltség criteriuma a „szappan“ volt, ma már a „masina“ lett, s így egy emberöltő eltelté alatt „szappan“ és „masina“ cultura és civilisatio foglalkoztatja a közvéleményt.

Mondhatná valaki, hogy a közvélemény nem valami nevezetes dolog, nem a test és vérré vált meggyőződés, életszükség érzetének, határozott világnézetnek kifejezése, csak a test egyik picziny szervének, a nyelvnek, munkája; nem is valami félelmes jelenség, legfőleg a levegő artikulált hullámzása, mely lebűvölő hatást gyakorol az agyra, a szívre, a kezekre, lábakra, magával ragadja az érzelmeket, szenvedélyeket stb., de nem szabad feledni, hogy a levegő hullámzása viharra nőheti ki magát, ha folyása rohamossá válik, s vajjon mi lesz akkor, ha a levegő hullámzása viharra változik? A vihar minden rombolása mellett is a fizikai természet megújulását eszközli, de vajjon így van-e ez, ha a vihar ki talál törni, az egyház térén is? Valószínűleg így, legalább a történet azt látszik bizonyítani, hogy az egyház új, megelevenítő szelleme a közvélemény viharos hullámzásai között és után bontakozott ki s kez-

dett öntudatos alkotásaihoz, az új korszakot alkotó vezérelv mindig valami nyomasztó, kimagyarázhatatlan bizonytalanság közepette villant fel, s világosította meg az aggodó kebleket.

A magyar reformált egyház és mi kálvinista papok nyomasztó bizonytalanság közt lebegünk; az igaz, hogy a magyar közvélemény a 19-ik század vezéreszméi, alkotásai, intézményei iránt nagyon fogékony, azokat mohó vágygyal karolja fel, lehetőleg mindent megteszen — legalább ezzel hizeleg magának — hogy a nemzet testvére és vérévé váljanak, s így a cultur népek között méltó helyet foglaljunk: de a korszellem legbámulatosabb és legnagyobb szerű nyilatkozatát, a „keresztyén hittudatot“, a magyar közvéleményben nyilvánuló és a mindennapi élet által érvényre emelt keresztyén hittudat alapján — a híres zürichi tudós Schweitzer, páratlan keresztyén hittanában alig ha felmutathatta volna. A realismus, utilitarismus (ez kissé szerénykedve), humanismus, cultur-állam, világ polgárság lebegnek a felszínen, ezekkel foglalkozik a közvélemény, s ha ezek különböző variatioiban kifáradt, leereszkedő kegytalan gúnymosolyal fejezi ki hogy „épen a vallásosság nem engedi meg, hogy az ember valamelyik vallásfelekezethez tartozzék.“

Hogy ki legyen ennek oka, — az egyház, az egyházat alkotó világiak vagy a papok, pro et contra sokat lehet disputálni azonban sokkal nyiltabb és őszintébb lenne a kérdést ily alakban tenni fel: „van-e szükség egyházra és papra vagy nincs?“ ha van, melyek azon eszközök, biztosítások, melyek rendelkezésük alá bocsáthatók? ha nincs, egyszerűen el kell törölni. Ha a közvélemény, a korszellem vezéreszméi, intézményei mellett a kor keresztyén hittudatát fel nem karolja, sőt tovább is nem létezőnek declarálja, egyházközség, egyházmegye, egyházkerület, convent, zsinat, élet nélküli alkotásoknak, paragrafus gyártó testületeknek maradnak, melyek az alkotmányos érületet, autonómiahoz való ragaszkodást kielégíthetik, az egyház külerejét, tekintélyét nevelhetik, de a benső, átalakító, munkás keresztyén hitéletet pótolni soha sem fogják. Vajha a közvélemény, ez óriási hatalom, a szív kételyei, a kebel hullámzása, az ész tapogatódzásai közepette a kor keresztyén hittudatában keresne állandó és biztos alapot, melyre legbiztosabban építhetne. Az átmeneti korszak hátunk megett van, a bizonytalanság ideje elmúlt, a kor szelleme a vallás erkölcsi téren úgy, mint az egyház terén hatalmasan és érthetően nyilatkozott. rajtunk a sor, hogy megértsük.

Horváth István,
ref. pap.

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvárt, 1881. febr. 20.

Jelen vannak: Nagy Péter püspök, mint elnök, br. Bánffy Dániel, Incze Mihály, Parádi Kálmán, Bodor Antal titkár, Deák József pénztárnok és Szabó Ádám számvevő.

Az ülésen kívül elnökileg ellátott 40 ügy referáltatván, helybenhagyatott.

Elnök szomorúan jelenti, hogy táviratilag értesülvén Antal Zsigmond s.-szf.-györgyi kollegiumi pénztárnok haláláról, a néhai önzetlen, fáradhatatlan működése, valamint az illető kollegium fölvirágoztatására tett szép alapítványa emlékéül egy cserkoszorút küldött a megboldogult jeles ravatalára. Szomorú tudásúl vétetvén, határozatlik, hogy az ig. tanács a megboldogult özvegyéhez intézendő részvétiratban fejezze ki méltányló elismerését a nemes czélú hagyományért.

Az 1875 évi 32 t. cz. 41-ik § alapján kelt miniszteri rendelet következtében határozatlik esperesi úton leendő köröztetése ama kötelezettségnek, mely szerint az iskolát fentartó egyházközségek előljáróságai kötelezettenek az országos tanítói nyugdíj-alapba fizetendő évi részletek pontos befizetéséről gondoskodni, a mi ha annak idején meg nem történnék, az illető egyházközségeken fog fölhatatni a tartozás.

A n.-enyedi főtanoda Diód községében lévő belső telkének külső fekvőkkel elcserelése megengedettik.

A n.-enyedi egyházközségnek megengedettik, hogy a vár mellett lévő taxás telekre épített házat megvásárolja.

A menyői egyházközség tizedkárptólási kamataiból az építkezésekre tett költségek útalványoztatnak, úgyszintén a hátralékadó kifizetésére szükséges összegek, figyelmeztetvén az illető előljáróság, hogy igyekezzék pénzügyeit úgy rendezni, hogy adóját máskor pontosan fizethesse.

Előterjesztetvén a zilahi kollegium előljáróságának jelentése, mely szerint az illető kollegium pénztárában az utóbbi vizsgálat alkalmával 3590 frt hiány észleltetett, határozatlik, hogy az előljáróság az 1880 évi számadást haldéktalanul vegye be az illető pénztárnoktól; a pénztárnok állítólagos ellenköveteléseit tisztázza, s a mennyiben a 3600 frtig zálogjogilag lekötött fekvők a kollegium követelését nem fedezik, szerezzen új biztosítékot, a kielégítést szorgalmazza és válaszszon új pénztárnokot.

A marosi egyházmegye özvegy-árvai gyámintézetének felügyelő bizottsága a múlt egyházkerületi közgyűlés 61 sz. a. kelt határozatának közlése következtében felküldi gyámintézete szabályait. Az egyházk. közgyűléshez ajánlat tételik az illető gyámintézet alapszabályainak olyatén módosítása végett, hogy azon papok, kik özvegy-árvával nem osztotva, kötelesek félévi fizetésök fele részét a gyámintézeti pénztárba befizetni, ezentúl egy évi fizetésök egy hatod részének befizetése alól feloldoztassanak.

A széki egyházmegyei esperes jelentést tévén a Décsy-alapítvány állásáról, ajánlat tételik az egyházkerületi közgyűléshez, hogy a kiúttalt 1050 frt földtehermentesítési kötvény és 350 frt. készpénz egy harmad részben útalványoztassék a szavai egyházközség papi és tanítói alapja javára, egy harmad részben a kolozsvári és egy harmad részben a m.-vásárhelyi kollegium pénztárába széki és oroszféji ev. ref. szegény tanulók segélyezésére. Ezen vélemény előzetesen közöltetik a széki egyházmegyével netaláni észrevétele megtétele végett.

r. t.

Eredmények és tapasztalatok az iskolai takarékpénztárak intézményéről

Magyarországon az 1879—80-ik iskolai év végén.

A múlt évről szóló jelentésomban a következőket irtam:

„Az iskolai takarékpénztárak erkölcsi s egyúttal gyakorlati, anyagi hasznairól részletesen beszélni már feleslegesnek is látszik. Mert a kit mindedig meg nem győztek azon számos, szóval s írásban kifejezett elméleti és gyakorlati érvek, melyek az intézmény érdekében fölhozattak és ez iratban is foglalvák: arra további magyarázatokat vesztegetni czélszerűtlen, az nem a karja, hogy őt meggyőzzék, s a merev tagadással szemben minden érvelés haszontalan.“

Ezt irtam ezelőtt egy évvel, midőn kül- és belföld számos szakfőfőnek fejtegetései, a kormányok s parlamentek nyilatkozatai s a külföldön életbeléptetett iskolai takarékpénztárak gyakorlati eredményei mellett még csak 26 hazai tanító ajánló jelentéseit közölhettem, kik az iskolai takarékpénztárakat iskoláikban meghonosították, s mindannyian kedvező eredményeket értek el. Ma annál inkább feljogosítva érzem magam e szavak ismétlésére, mivel a múlt tanévről szóló fölbátorító jelentések szerint a most lefolyt tanév az iskolai takarékpénztárakra vonatkozólag sokkal gazdagabb eredményt mutathat fel. Nem hiányoztak ugyan egész a legújabb időkig sem támadások s különféle ellenséges áramlatok az új intézménnyel szemben; azt sem lehet tagadni, hogy a nemzetünkönél — fájdalom! — legnagyobb részben uralkodó közöny e téren is gátolta a gyors haladást: mindamelllett némi elégtételül szolgál, ha a következő táblázatosan összeállított számokban tagadhatatlan haladást veszünk észre:

A táblából látható, hogy:

községek, hol isk. takarékpénztárak léteztek	1878—9	1879—80	Több
iskolai takarók száma	35	95	60
kezelő tanítók száma	49	140	91
ezek közül megtak. tett	93	222	129
A megtakarított összeg 1878—9	2938	7333	4395
„	1879—80	38705	19
Több mint az előző évben		54642	38

Az intézmény népszerűsége tehát — mint e számokból látható — jelentékenyen emelkedett; tanítók száma, kik a nevelés ez áldásos ágával foglalkoztak, s kiknek hazafias buzgalmuktól függ lényegileg az eredmény, 93-ról 222-re emelkedett, a megtakarítást tett tanulók száma pedig 2938-ról 7333-ra oly gyarapodás, melyet nem lehet kicsinyelnünk.

Mindamelllett a megtakarítás legnagyobb s legfontosabb becse nem az anyagi eredményben, a mammonban van, hanem az erkölcsi diadalban, mely a könnyelmű pazarlás helyére a gondoskodást s komoly megfontolást hozza. A gyermek hozzá szokik, hogy az utcákon mindenütt

mutatkozó édes nyálánkságok kísértéseinek ne legyen kitéve s azokat könnyen mellőzze, hogy az így nyert s megtakarított krajczárokat átadja a jó tanítónak megőrzés végett. Ha egyszer hozzá szokik, hogy a gonosz hajlamokkal szemben mindig a jót igyekezzék diadalra juttatni, e szokás „második természetévé“ lesz, s később, ha felnőtt, nagy fáradtság nélkül képes lesz a különféle kísértéseknek ellenállani, a mennyiben azok sokszor nagy anyagi áldozatokkal vannak egybekapcsolva, s a nyert és munka által szerzett összegeket az önfentartásra szükséges kiadások fedezésére fogja megtakarítani, valamint az adókra stb., s nem jut az uzsorások kezébe stb. Ez az iskolai takarékpénztárak valódi, sőt igazán megbecsülhetlen érdeme, s reménylenünk lehet, hogy ez érdemet nálunk is csakhamar általánosan elfogják ismerni.

Hiszen már most is megnyerte ez ügy magas helyről a megfelelő méltatást. Midőn így a hazafias működés határozott elismerést nyert, nyilvánvalóvá lesz, hogy egész magas kormányunk belátta az ügy komolyságát, s annak létesítésére komolyan törekszik.

Hasonló buzgalommal karolták fel ezenkívül egyes megyék, mint Pest, Veszprém, az intézményt saját hatáskörükben; a hazai sajtó sem fáradt ki, hogy ez ügyet hatásos támogatásában részesítse, miért az ország háláját megérdemli. S reményünket nagyban támogatja azon fontos tény is, hogy sok tanító, a „tapasztalatok“ által meggyőzötve, megszűnt az intézmény ellensége lenni, s az iskolai takarékpénztárakat meghonosította; hogy épen a tanítók körében jelentékeny számú proselytákat szerzett az intézmény, kik ismét másokat igyekeznek megnyerui s e haladás biztosnak tekinthető, ha a tanítók a „tapasztalatokat“ olvasásra méltányolni fogják. A legnagyobb, legbölcsebb államférfiak is gyakran változtatták meggyőződésüket, miért kellene kételkednünk abban, hogy Magyarország tanítóinak többsége is megváltoztatja nézetét e kérdésre nézve? Ott, hol a tények oly világosan s kétségtelenül czáfolják meg a felhozható összes ellenvetéseket, hol hazánk érdeke, a nép jóléte van szóban, nálunk, hol annyian gondolkodnak a nép helyzetének javításáról, figyelmen kívül hagyhatunk-e ily kézzelfogható, biztos, habár nem kizárólagos segédeszközt? Nem. Reméljük, hogy az iskolai takarékpénztárak nálunk is általános elismerésben fognak részesülni, s az általános buzgó felkarolás folytán virágozni is fognak. Hiszen mindnyájunknak a „nemzet napszamosai“-nak kell lennünk.

Weisz Bernát Ferencz.

IRODALOM.

A magyarországi protestáns egyház történelme. A gymnasium VIII. osztálya számára írta Farkas József a budapesti ref. theol. tanintézet tanára. Kiadja a dunamelléki ref. egyházkerület. Budapest. 1881. 8 r. 151 l. Ára 80 kr.

E kézikönyv régóta érzett hiányt pótol egyháztörténelmi irodalmunkban. Az anyag régóta vala fölhalmozva s

csak emberére várt, a ki földolgozza. A dunamelléki egyházkerület megtalálta ez embert, s megbizta e kényes munkával. A megbizás szerencsés vala, mert szerzőnkben oly egyénre talált, a ki nemcsak biztosan és tapintatosan tud járni s vezetni egyháztörténelmünk mezején, hanem előadása által szívünket és lelkünket is föl tudja melegíteni. Nemcsak az iskolák várták e művet, hanem várta a protestáns közönség is, mely mindig szeretettel fordítja figyelmét ősei nagy tetteire s mindig tud új erőt meríteni azok nagy szenvedéseiből. Fölvizjuk hát az érdeklődők figyelmét, szerezzék meg e kis művet, mely röviden, de élvezhetőleg van írva. Olvassák el, hogy melegedjék föl szívök egy kissé, mert bizony nagy szüksége van egyházunknak arra, hogy szíveink fölmelegedjenek az ősök példáin s ne engedjük hanyatlani egyházunkat, melyet annyi vérrel, annyi áldozattal, oly kitartással és annyi szenvedéssel tartottak meg számunkra.

A szerző négy korszakra osztja művét, s következőleg nevezi meg az egyes korszakokat igen jellemzőleg: az első, mely magában foglalja a XVI-dik századot, a reformáció alapításának korszaka; a második, mely 1608—1711-ig tart, a küzdve szenvedő korszak; a harmadik, mely az az 1790-dik évvel záródik be, a néma szenvedések korszaka; a negyedik, mely tart a legújabb időkig, a magyar protestáns egyház újra ébredésének korszaka. Ehhez járúl még végre a „Függelék“, mely szól a hazai vallásfelekezetekről és ezeknek jogi állásáról; a bevett keresztyén vallásfelekezetek viszonyosságáról; egyházi és iskolai vagyonról; a magyarországi protest. egyházak szervezetéről; ugyanezek felosztása — iskoláiról és népességéről.

Bármiről szól szerzőnk, mindent teljes világosságba helyez. Tárgyalási modora egyszerű, hangja szelid, nyugodt; sem politikai, sem felekezeti szenvedély nem zavarja az összhangot. Elfogulatlanságát bizonyítja az is, hogy az emberi gyöngeségek, szenvedélyek, érdek, haszonlesés, irigység befolyását a reformáció terjedésére épen úgy számba veszi, mint az ellenreformáció tárgyalásánál. Királyaink álláspontját a reformációhoz egy-egy érdekes idézettel világosítja meg. Az ifjú nemzedék bizonyára azért fog köszönetet szavazni szerzőnknek, hogy az 1849 utáni egyházi állapotokat is vázolja röviden. Többet is kívánna és méltán, mert ezen újabb korszak az, mely közvetlen talajul szolgál az életbe lépő ifjúnak. Ha egy-két lappal gyarapítaná e korszakot szerzőnk, könyve második kiadásakor, azt hiszszük növelné munkája belértékét.

Nemcsak kézi, hanem még tudományos könyv sem elgíthet ki minden érdekot. Szerzőnk igen szerencsésen választotta meg a közép utat. Az iránypontokat kijelölte, vezérfonalat adott a tanár és olvasó kezébe. Célját elérte, mert a ki munkáját elolvassa, egyháztörténelmünk kerekded képét találja meg benne. Vajha minél többen olvassák el.

* * *

Megjelentek s szerkesztőségünkhez beküldettek a következő füzetek és folyóiratok: „A föld és népei“ című vállalatnak 31, 32-ik füzete. E derék föld-

rajzi vállalat, mely a fáradhatlan tevékenységű Mehner Vilmos kiadásában s dr. Toldy Lászlónak Hollwald Frigyes és más szerzők nyomán készített kidolgozásában jelenik meg, valóban méltán megérdemli a közönség pártfogását és támogatását. Az egész mű mintegy 600 képpel 40—45 füzetre terjed. Egy-egy füzet ára 30 kr. — „Általános magyar-francia szakácskönyv“ 4, 5, 6-ik füzete, mely szintén a Mehner Vilmos kiadásában jelenik meg. A mű mintegy 24 füzetre fog terjedni. Ára egy-egy füzetnek 30 kr. — „A tanításról elemi népiskoláinkban.“ Irta: Szűllő Géza kir. tanfelügyelő. E 46 lapra terjedő füzet, mely a népiskolai tanítás módját minden oldalról föltünteteti, népies modorban hasznos útmutatásokat és szükséges tudnivalókat nyújt a néptanítóknak. Megjelent Tettei Nándor és társánál, Budapesten. Ára 60 kr. — „Magyar Szemle“ II. (februári) füzete. Tartalma: Martinovich Ignác. Pauler Gyula. A harmadik köztársaság és a diktator. Beksics Gusztáv. A ragályos betegségek és a gomba elmélet. Czákó Kálmán. Bella * * * Irodalmi szemle. Szerkeszti: Bodnár Zsigmond, kiadja Mehner Vilmos. Ára 60 kr. — „Nemzeti Nőnevelés“ második évfolyamának I és II (január-februári) füzete. Tartalma: Az emberi szolidaritás nevelési szempontból. De Gerando Antonina. Felhívás a nemzethez (Zichy Jenő gróf felolvasása). Amos Comenius. Márki Sándor. Comenius Amos János búcsúbeszéde. Fordította Dezső Lajos. Nyelvészeti levelek. Simonyi Zsigmond. A medve és élete. Legeza Viktor. Miképen ruházkodtak szépanyaink. Az Eötvös-ünnepélyről. Az országos nőiparkifállításról. Gelléri Mór. A nők tornázásáról. Matolay Elek. Könyvismertetés. Gyakorlati tanítás. Vegyesek. Szerkesztik és kiadják a budapesti sugárúti állami tanítónő-képző intézet tanítói. Kettős füzet, bolti ára 1 frt 20 kr. — „Protestáns Pap“ má-

sodik évfolyamának 5-ik száma. Tartalma: Ének. (Vers.) A mysticismus viszonya a valláshoz és istentisztelethez. Egyházi beszéd. Az Apostolok cselekedeteiről írott könyv címe, tartalma, szerzője, első olvasója, belbecse. A legnagyobb keserűségben is a hit vigasztal meg. Az istentisztelet reformjáról. Különbözők. Boríték. Szerkesztik és kiadják: Lágler Sándor, Kálmán Dezső. — „Magy. prot. egyh. és isk. Figyelő“ harmadik évfolyamának II (februári) füzete. Tartalma: Hegel bölcsészeti rendszerének vázlata. Dr. Heiszler József. Keresztység, katolicizmus és kultúra. Thomay József. A francziák vallásos ébredése. Molnár Zsigmond. A régiék. I. Czeglédi István levele Prónai Istvánhoz. II. Szőnyi Nagy István levele Prónai Istvánhoz. Külföld. Európa, Ázsia, Afrika, Ausztrália. Belföld. Könyv- és lapszemle. A szeretet és önfentertés aranykönyve. Szerkeszti és kiadja: Czelder Márton. — „Vasárnap“ első évfolyamának 20 és 21-ik száma. Tartalma amannak: Isten kétpet (Vers.) Czelder Márton. A hit első apostolai. Könyves Tóth Kálmán. A zsellér. Guttini. Bibliaolvasási kalauz. Apróságok. Különös örökös. Ki-ki a maga háza előtt seperjen. Segedelem az inségben. Biztos éjjeli szállás. Felhívás az üzletemberekhez. Ennek: Téli ének. (Vers.) Széles Endre. A Vasárnap megülvése hajdan és most. Id. Osváth Ferencz. Farsang végén. Petrovics Soma. Nagy nyerelemény. Láng Adolf. Bibliaolvasási kalauz. Felhívás a keresztény magyar nőkhez.

* * *

Új z e n e m ű. Táborozky és Parsch nemzeti zeneműkereskedésében megjelent: „Hogy volt.“ Eredeti csárdás, a magyar tisztviselők országos egyesületének báljára zongorára szerző: Nicolich Sándor. Ára 1 frt.

AZ, ERD. PROT. KÖZLÖNY 'TÁRCHÁVA.

JÓZSEF CSÁSZÁR S A NÉPSZÁMLÁLÁS.

(† 1790 febr. 20)

Parancsolá az Augusztns császár;
Számoltassák mind e széles világ,
Minden ember nevét beírassa,
És a császár levelébe bévallja.

Régi Gradual.

A nép legrégibb összeírását, mint a zsidók történetéből tudjuk, Dávid király rendelte el, valószínűen az egyiptomi királyok példáján. Zúgolodott a nép a király kevélységéből származottnak hitt e merény ellen, s ki is jelenté Gád próféta által, hogy ezért várhatja Istentől büntetését, mely a pestissel be is következett. A rómaiaknál Servius Tullius hozta be a népnek nemcsak száma, de vagyonaszerint is összeírását, melyet utóbb öt évenként (lustrum) ismételték. E nép- és vagyonszeírását századokon keresztül folytatták, nemcsak a római köztársaság, de a császárság

alatt is. Tudjuk, hogy a Jézus Krisztus is egy ily népszázeírás alkalmával született, midőn anyjának lakóhelyéből, Názáretből, a népszámláló tiszt székhelyére: Bethlehembe kellett mennie, és rendes szállás hiányában, egy istállóban vont meg magát.

Hazánkban a fegyverfogható férfiak számerejének kitudása, a hadi szemléken föltüntetése, már az Árpád- és vegyes-házbeli királyok alatt is szokásban volt; de a valódi népszámlálást, noha ezt is a hadképesek kitudása végett, elsőben II. József császár kezdte 1784-ben. Azóta 1850-ben, 1857-ben, 1870-ben és a folyó évben negyed ízben történt. A népszámlálást ezután, az európai és amerikai kultur-államok közös egyetértése szerint, minden tíz évben ismételni fogják.

II. József kezdeménye roppant zajt ütött Magyarországon vármegyékben. Némely papok, megannyi Gád próféták, az Isten büntetésével fenyegetődtek. A vármegyék daczos-

fóliatokban tiltakoztak alkotmányos kiváltságukat megtámadó e méreület ellen. Közöljük kivonatban Trencsénmegyének minden más megyék közt legerélyesebben tiltakozó föliatát: „Az úgynevezett népösszeírás, melybe a főrendek és nemesek is belefoglaltatnak, valamint a házak különbség nélküli megszámlolása, ellenkezik a felséged saját kezével aláírt azon nyilatkozattal, melyben 1780 november 30-án jogainkat és szabadságainkat sértetlenül és szentül fentartani ígérte. Biztosítva hitték akkor magokat az ország rendoi felséged királyi szava által, de már elkeseredve kell tapasztalniok, hogy azóta igen sok történt, mi törvényeinkkel homlokegyenest ellenkezik. Oly czélből közeledtünk tehát most felséged magas trónjához, hogy a rajtunk ejtett bántalmakat érzékenyen bepanaszoljuk, biztatva a reménytől, hogy őszinte panaszaink által fölszentelt fejedelmi méltóságát nem fogja megsértettnek tartani. Még be nem hegedt a mély seb, melyet rajtunk a szentséges koronának kivitele ejtett; még nincsenek teljesedve annak visszaadása iránt ápoltt forró reményeink, s mindeddig nem vettünk tudósítást felséged megkoronáztatása iránt és a szabadságaink fentartására törvények által parancsolt királyi eskü még mindeddig nem tétetett le; felségednek a német nyelv iránt kihirdetett, alkotmányunkkal annyira ellenkező szándékának emlékezete sem hamvadt el keblünkben. És ámbár e sérelmek még mind orvosolatlanul maradtak, már is újab-bal fenyegeti ősi jogainkat és szabadságunkat a kihirdetett összeírás. Ez összeírásnak kihirdetett modora annyira ellenkezik az ország alkotmányával, s maga a katonaság hozzájárulta oly aggodalmat gerjeszt bennünk, hogy eléggé nem csodálkozhatunk ezen rendeleten, melyhez hasonló, szabad országunkban, mindez ideig hallatlan volt. Jól tudja népünk, mily eredménye lett a szomszéd cseh és morva tartományokban e szokatlan összeírásnak s azért annak már csak hírénél is megborzad. Ismeri népünk (már t. i. Verbőczy népe) az ország ama szabadságát is, miszerint akarata ellen hadi szolgálatra senkit sem könszerithetni. Ha az ország rendei jobbjagaikkal egyenlően vettetének az összeírás alá: ez nemesi jogainknak oly meggyalázása lenne, mely minden érzékeny nemesi szívet megsbezne. Ha ezen szándékolt összeírás minden indokait eredményeit éretten megfontoljuk: alból azt következtetjük, hogy általa mi is, kik a drága szabadság ölében születünk, a szolgaság szomorú állapotába s a német tartományok alkotmánytalan kormánymodora alá vettünk; de mielőtt ennek alája hajoljunk, készszek vagyunk életünket is föláldozni, inkább kívánva az ősdes szabadságban meghalni, mint alacsony szolgaságban élni. Ezekben őszintén kijelentettük alázatos közvéleményünket, biztatva a reménytől, hogy felséged ezen törvényes okokból, melyek az összeírást és házszámozást ellenzik, kegyemesen be fogja látni, hogy mi ez oly sérelmes rendeletet sem el nem fogadhatjuk, sem végrehajtását elő nem mozdíthatjuk, alázatosan kijelentvén, hogy szabadságainknak, melyeket minden javainknál, még életünknel is többre becsülünk, sérelmével ez összeírásba nem foghatunk, különben magunkat és rendületlen hűségünket felségednek legmélyebb alázzal felajánljuk.“

Igy fogták fel akkor a népszámlálást és házszámozást.

De az ehhez hasonló egyéb erélyes megyei föliatok daczára is, a népszámlálást az e végett beküldött hadi tisztek végrehajtották, a rákényszerített járási szolgabírák és esküdtek segítségével. Az összeírás eredménye Magyarország és Szlavonia tiz kormánykerületében (Erdélyen kívül) 1787-ben ez volt: a nem nemes népesség száma 6.935,376, ebből keresztyén férfi 3.391,022, zsidó 41,300, katonaságra alkalmas egyén 201,437. Ehhez adva a nemességnek akkori mintegy háromezer számát, Magyarország népessége 1785-ben nem sokkal haladta meg a hét milliót. Mig 1870-ben, tehát közel száz év mulva, tizenkét millióra, a magyar korona-tartományok összes népessége pedig Erdélyt, Szlavoniát s a végvidéket beleszámítva — 15.429,237-re emelkedett. Az idei népszámlálás eredményét még csak hónapok mulva tudhatjuk meg.

II. József császárról lévén szó, megemlítjük, hogy ő Budapestet, a királyi helytartótanácsnak, a kincstárnak és a tudomány-egyetemnek ide áthelyezésével az ország valódi fővárosává emelte. A budai polgárok, a jótéteménytől indítatva, melyet ama két kormányzóknek városunkba telepítése következtében élveztek, egy föliatukban azt kérték a királytól: engedné meg, hogy hálájokat egy tiszteletre állítandó szobor által fejezzék ki. József azonban, ily külsőségeknek nem lévén barátja, 1784 jan. 23-án így válaszolt a város tanácsának: „Ha az elítéletek kiirtva s a valódi honszeretet és a monarchia közjava iránti fogalmak megállapítva és elterjedve lesznek; ha az állam szükségere, biztonságára és fölvirágzására a magából arányosan mindenki készséggel hozzájárul; ha a fölvilágosodás elterjed a megjavított tanulmányi rendszer, a papság oktatásának egyenlősítése s az igazi vallásos fogalmaknak a polgári törvényekkel kapcsolata által, ha pontosabb lesz az igazságszolgáltatás, s ha a megszorodott népesség megjavított földmívelés által a gazdaság létrejön, s ha a földesurak és jobbjagaik kölcsönös viszonyaik rendezve, ha az ipar, kézművek és kereskedelem egész monarchiában megalapítva lesznek, mint én azt bizton remélem: akkor fogom megérmelni a díszszobrot, nem pedig most, midőn egyedül Buda városa nyer némi hasznat borainak bővebb eladásából s a házbér emelkedéséből az által, hogy a kormányzókat könnyebb kezelés végett oda áttettem.“ Persze a felvilágosult császár ez óhajta s merész álma ma, száz év mulva sem teljesült egészen.

Öccsének fia s másodutóda: Ferencz császár-király emelt Bécsben neki lovagszobrot latin föliattal, mely magyarul így hangzik: „II. Józsefnek, ki nem soká, de egészen a közjónak élt.“ A valódi érdemeket becsülni tudó I. Napoleon, midőn Bécszet 1809 ben elfoglalta, a burgban jövő-menő francia őrségnek megparancsolta, hogy József császár szobrának mindig katonásan tisztelkedjenek.

Hölce Lajos.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1881. febr. 26-án.

— **Siremlék Révész Imrének.** A debreczeni ref. egyházmegye nevében Révész Bálint és Sáy Sámuel, mint a presbyterium elnökei, fölhívást bocsátottak ki, melyben az egyház tagjait adakozásra szólítják föl a Révész Imre sirján fölállítandó emlékkőre.

— **A szilágy-szelnoki ref. egyházmegye idei tavaszi közgyűlését,** melyre a meghívót Nagy László esperes-helyettes folyó hó 18-án bocsátotta ki, ápr. 3-án fogja megtartani Tasnádon.

— **Kérelem.** Alólírt bizalommal fordul t. lelkésztársaihoz és kéri, hogy „A foktői ref. egyház multja és jelene” című művet, melyet a foktői ref. egyház építendő iskolája javára kiadott, egyházi előjáróknak és híveiknek tömegesebb megrendelés végett ajánlani kegyeskedjenek. Igaz ugyan, hogy ez a mű csak egy egyház multját és mai állását festi, de mint érdekes és tanulságos olvasmány méltó minden protestáns egyháznak és tagjainak figyelmére. Ebből a szempontból is ajánlom t. lelkésztársaim figyelmébe e művet, melyet különben maga a jótékony cél is ajánl. Tartalma: előszó; az egyház rövid története; végrendeleti hagyományozók emlékezete; számadás az 1880-ik évről; költségterv az 1881-ik évre; leltár. Ára a finom, nagy ivre nyomott, 50 lapra terjedő diszes kiállítású füzetnek 45 kr; a pénz beküldése után minden megrendelő bérmentve kapja meg. Könyvárusi piacra nincs bocsátva, egyedül csak nálam kapható. Foktő, u. p. Kalocsa. Feleki József, ref. lelkész.

— **Iskolai takarékpénztárak** január hó folytában keletkeztek: Somorján, kezelő: Karsay Pál tanító; Balassagyarmaton, kezelő: Singer Adolf tanító; Ó-Moraviczin, kezelő: Webele Samu; Nyitra-Rákos-Kereszturon, kezelők: Olajnik Antal és Winkler Ágoston; Székesfehérvárt, kezelők: Szikszay B. Gyula és Velcsy Lipót; Bánfalván, kezelő: Wilhelm Soma; Csantavéren, Bozsonyi Bella kezelése alatt; Szolyván, kezelő: Ember János; Lorettón, kezelő: Berghoffer János; Znió-Váralján, k.: Arányi Antal igazgató; Szegeden (alsó városi tanya), k.: Hetyke Mihály tanító; Székesfehérvárt, kezelők: Csesznek János, Nemessányi Adél, Jamy József, Kopsinek és Takács István; Tapolczán, kezelő: Friedman Alajos; Baracska, kezelő: Riesz Samu; Tumisán, k.: Németh János; Eperjes, k.: Kalóczy József. Összesen tehát 22 pénztár. Az előbbiekkal együtt fennáll ma 208 iskolai takarékpénztár.

— **Egy zsinagóga égése.** A németországi zsidó-üldözésnek tulajdonítják a neu-stettini templom leégését, mert néhány nappal ezelőtt tartott az ismert dr. Henrici Stettinben antiszemita szellemű beszédet, s általában azt tart-

ják, hogy a zsinagóga égését szánszándékos gyújtás okozta. A zsinagóga elhagyatott, régi épület; a gyújtás, mint látszik, február 17—18-ika közti éjjel történt, a lángok péntek délben egyszerre négyfelől törték elő; a zsinagóga egészen leégett, semmit sem lehetett megmenteni. A stettini zsidók azt állítják, hogy a keresztyének gyújtották fel, a keresztyének pedig, hogy maguk a zsidók tették ezt, hogy az antiszemita mozgalom ellenében érvül hozhassák fel. Ez is mutatja, mily nagy fokú lehet az elkeseredés Stettinben zsidók és keresztyének között. A stettini zsidó hitközség előjárósága ezen markot tüzött ki a tettes kinyomozására; Ratzebuhr városka keresztyén polgárai pedig kétezer markot ajánlottak fel hasonló célra. Az államügyész megkezdte e tárgyban a nyomozást, s fölhiv mindenkit vallomásra, „a ki a dologról tud valamit.” A „Neue Stettiner Ztg.” ez eset folytán Henrici izgatásainak veszélyes voltára s annak szükségességére utal, hogy az antiszemita mozgalmat a hatóságok fékezzék. A neu-stettini zsinagóga oltása alkalmával a csöcselék gúnyos és sértő kiáltásokat hallatott a zsidókra.

— **Jezsuiták Horvátországban.** A Franciaországból elfűött jezsuiták egy része, mint Zágrábból írják, Horvátországban szándékozik megtelepedni. Egyik ügynökük, kit Eugenia ex-császárné pártfogol, a jezsuiták számára megvette a pankovecki uradalmat, a mely a zágráb-varasdi országúton fekszik. A vételár 200,000 frt. Emilitést érdemel, hogy a pankovecki uradalom 120 évvel ezelőtt a zágrábi jezsuiták birtokában volt, később II. József császár idejében elkoboztatott tőlük, s most a sors csodálatos intézkedése által ismét birtokukba kerül.

— **Nazarenusok kivándorlása.** Temesvárt az ottani nazarenusok közt élénk mozgalom van, melynek végcélja az lesz, hogy számos család valószínűleg kivándorol Amerikába. A kivándorlók Memphis városba, Amerika nyugati részébe készülnek.

— **A házastársak elválásának kérdése Hindostanban.** A „Divorcans” előadása Párisban, a válásról szóló törvény, meg sok mindenféle vita, mi e tárgyban legközelebb felmerült, alkalmoszerűvé teszi Agro hindu város egyik régi okiratából a következő történelmi feljegyzést: „VII. Gyula első kormányzasi évében 1000 elválási esetenél több fordul elő, a mi felett a császár annyira felbőszült, hogy törvényül monda ki a házasságok felhonthatatlanságát. A következő évben 3000-rel kötöttek kevesebb házasságot Agroban, mint minden megelőző évben, ellenben 7000-rel több volt a házasságtörés, 300 asszonyt, mert megmérgezte az urát, el kellett égetni, 75 férjet feleséggyilkolásért karóba huztak, s az egyes lakásokban 6.000,000 értékű butordarabot törtek, zúztak össze. A császár e jelenségek folytán sietett visszaállítani az elválhatás törvényét.